

NORDHUNGARIA INFORMO

**Informilo de „Király Lajos” Esperanto - Amika Rondo
Miskolc**

ÉSZAKMAGYARORSZÁGI HÍR

**A „Király Lajos” Eszperantó Baráti Kör Tájékoztatója
Miskolc**

2007. november
Novembro 2007.

NOVEMBER	3
A MISKOLC-TAPOLCAI BARLANGFÜRDŐ	4
NOVEMBRO	11
LA GROTOBANEJO DE MISKOLC-TAPOLCA	11
(La Lago-groto kaj ties bancelaj establaĵoj)	11
Parto I	11
KOREKTO	18
GYERMEKSZÁJ	19
INFANBUŜO	19
HÍREK	19
FAMOJ	20
CENTJARIĜO DE LA RUMANIA ESPERANTO-ASOCIO	20
OKTOBRAJ EVENTOJ	22
A vadász elvérzett	28
LA ĈASISTO ELSANGADIS	28
INVITO	29
VARBÓ - FALUMÚZEUM	30
Kakukkfű, gyönyörű	30
VILAĜMUZEO EN VARBÓ	31
TIMIAN', BELEGA	31
ĈINA HUMURAĴO	33
Rendevuo	33
TENDARA VESPERO	36
Dr. Zajác Magdolna	37
VILÁGHÍRŰ SZEMÉSZEK, AKIK NEM A SZEMÉSZETI TEVÉKENYSÉGÜKÉRT LETTEK HÍRESEK	37
Sir Arthur Conan Doyle	37
Ludwig Lazarus Zamenhof	39
D-RINO MAGDALENA ZAJÁCZ	42
MONDFAMAJ OKULKURACISTOJ, KIUJ FAMIĜIS NE PRO SIAJ OKULMEDICINAJ AGADOJ	42
SIR ARTHUR CONAN DOYLE	43
LUDOVIKO LAZARO ZAMENHOF	44
GRAVAJ DECIDOJ EN POLLANDO	47
KONDOLENCO	48

NOVEMBER

MAGYARORSZÁGI KIRÁNDULÁSOK

Kedves Olvasóink!

Mi sem szebb egy őszi kirándulásnál! A természet ezernyi színe varázslatos! A napos, szél és esőmentes idők alkalmasak kirándulni. Most azonban, a régióink olyan helyét ajánljuk felkeresni, mely az év minden évszakában látogatható és egyformán feledhetetlen élményt nyújt. És vajon miért? Kedvesinálónak – kérjük – olvassák el a következő ismertetőt a Miskolc-Tapolcai Barlangfürdőről.

A MISKOLC-TAPOLCAI BARLANGFÜRDŐ (A Tavas-barlang és fürdési célú létesítményei)

(Kézirat)

dr. Lénárt László

I. rész

Általános ismertetés

A Barlangfürdő Északkelet-Magyarország gyönyörű, turisztikai látnivalókban is gazdag környezetében, Miskolc város üdülőterületén, Miskolc-Tapolcán található. A régió turisztikai gazdagságát az Európában egyedülálló Barlangfürdőn kívül olyan nevek jelzik, mint Hajdúszoboszló, Mezőkövesd (gyógyfürdők), Aggtelek (barlang), Tokaj és Eger (bor) Hortobágy (puszta), Mátra, Bükk, Zemplén (hegyek, erdők, vadászat) stb.

Miskolc a honfoglalás korában létrejött település, mely ma már 192.000 fős nagyváros, ennek megfelelő történelmi emlékekkel, infrastruktúrával, kulturális hagyományokkal és eseményekkel, oktatási és tudományos háttérrel (Miskolci Egyetem). A nagyváros közvetlen szomszédságában (a városközponttól 7 km-re) található Miskolc-Tapolca üdülőhely, különleges mikroklímájával, helyi jelentőségű, védett parkjával, csónakázó tóval, s a gyógyhatású termásvíz vájta természetes üregek feltárásaira megépült Barlangfürdővel. A üdülőhelyen közel 7 hektáros területű strandfürdő (4500 m²-es vízfelülettel) is a nyári pihenését, szórakozását biztosítja az évente több százezer Miskolc-Tapolcára látogatónak.

A városból gépkocsival, helyi autóbusz járattal és ma már kiépített kerékpárúton is eljuthatunk Miskolc-Tapolcára. Külön kiemelő, hogy ezt az utat a Hejő-patak mentén gyalog, futva vagy kocogva is megtehetjük.

Miskolc-Tapolca központja (a park, a fürdők, a csónakázó tó és a vízmű) köré szállodák, panziók, vendéglátóhelyek, üdülők és lakások épültek.

A hely igazi értéke az előbbieken említett három elem, melyet a már megfogalmazott idegenforgalmi fejlesztési stratégiában összefoglalóan a "vizek völgyének" neveznek. A távlati fejlesztési koncepcióban ehhez kapcsolódik egy új terület, a Barlangfürdőt magába foglaló Vár-hegy nyugati oldalán található, művelésből kivont kőbánya, melyet a "kövek völgyeként" említenek.

A terület igazi kincse a Barlangfürdővé kialakított Tavas-barlang, melyet a víz évezredekken át vájt ki a kemény mészkösziklákból. Bár a Barlangfürdő alapjául szolgáló Tavas-barlangot már az ősember is ismerte, első írásos említését 1936-ban Kerekes [6] tollából olvashatjuk, Barlangfürdővé való átalakítására hosszú előkészítő munka után csak 1959-ben került sor. Ebben az Európában egyedülálló adottságú Miskolc-Tapolcai Barlangfürdőben páratlan élmény a természet fedett uszodájában a hegy mélyéről fakadó kellemes hőmérsékletű termásvízben úszni, fürödni, élvezni a tiszta, minden szennyeződéstől mentes levegőt. Sokan

esküsznek gyógyhatására is, ami elsősorban a kellemes, gyógyító barlangi klímájának, valamint a meleg karsztvizének köszönhető.

Ez a termásvíz nem olyan tömény, mint egyes gyógyvizek (a fürdőegyüttesben felhasznált termásvíz összes sótartalma nem éri el az 1000 mg/l-t sem) és sokan éppen ezért kedvelik. Ebben a vízben ugyanis - szemben az egyes sokkal töményebb gyógyvizekkel - korlátlan ideig lehet fürödni, úszkálni, ki lehet próbálni a pompás dögönyözőt és a többi vízi attrakciót. Ezek most tovább bővülnek és gazdagodnak: a sokak által ismert barlangi medencéhez újonnan kialakított tárószakaszok, frissen feltárt természetes járatok és termek kapcsolódnak. A "Gömb terem" a vidám meglepetések kedvelőit várja, mellette pedig egy óriási pezsgőfürdőben víz alatti vízsugarak masszírozzák a vendégeket. Kissé távolabb egy rejtett szerkezet mozgatta "föld alatti folyó" vízáramával szemben - vagy éppen annak segítségével - juthatunk a legrégebben feltárt, legszebb barlangi szakasz fürdőmedencéjébe.

A Barlangfürdőben azonban nem kell lemondanunk a szabadban történő fürdőzésről, a tapolcai park látványáról sem: míg a barlang a természet mesterei alkotása, addig a tavi medencék és a fölé hajló könnyed és elegáns kagylótető az emberi alkotóképességet dicséri.

A Barlangfürdőben nincs téli és nyári szezon. A barlangjáratokban örök tavasz van, legyen a külszínen rekkenő hőség avagy csikorgó fagy.

A külső medencékben (a Kagyló alatt) a meleg termásvíz oltalmából élvezhetjük a havon szikrázó téli napsütést (hátsó címlap, lent), nyáron a szabadban állnak a napozóágyak, s a déli hőség elől kínálnak felüdülést (hátsó címlap, fent) a barlangjáratok. A fürdőzés kiegészíthető szaunázással, illetve egyéni gyógykezeléssel is. A páratlan mikroklíma, a tiszta, kék víz, a látvány és az egyedi terápiák után egyre többen távoznak felfrissülten és gyógyultan a Barlangfürdőből, hogy másoknak is elmondhassák: ez egy csoda ...

A Kagyló

A Bükki karsztrendszer és Miskolc-Tapolca jelentősége Miskolc vízellátásában

Miskolc-Tapolca vízellátási szempontból is meghatározó szerepet tölt be Miskolc életében. Nem csak mint pihenőcentrum fontos, de az itt fakadó hideg karsztforrások foglalásával biztosítják Miskolc város ivóvízellátásának 50 %-át, ami 1998-ban havonta 950.000 m³ (naponta átlagosan 31.000 m³-nyi) tiszta, egészséges, rendkívül jó ízű ivóvizet jelent.

A legbővizűbb karsztforrások általában a Bükk peremén fakadnak. Ezek közül az egyik legnagyobb a Miskolc-Tapolcán lévő egykori hidegvízű forráscsoport, mely ma szivattyúzott karsztforrásként (Új-kút, előtte Olasz-kút, melybe szivornyával több kisebb forrás vizét is bevezették) adja le vizét. A forrás túlfolyójának szintje - melyet az utóbbi években több alkalommal is tartósan elért, azaz ekkor volt szabadon kifolyó vízhozam - 126 m-el van magasabban a tengerszintnél. (Annak ellenére, hogy a forrás foglalása miatt innen túlfolyó víz ritkán van, a Hejő-patak ma is aktív a parkban, a tóban fakadó források, ill. a völgyön lefutó vizek miatt.)

Az összes többi Miskolc környéki számot tevő, vízellátási célokra foglalt karsztforrás fakadási szintje ezen kilépési szint felett van. Ezek közül a Tavi-forrás 7500 m³, a Szent György-forrás 600 m³, az Anna-mésztufabarlangban mésztufából és dolomitből fakadó Anna-forráscsoport 4000 m³, a Szinva-fő-forrás 11.000 m³, a Szinva-felső-forrás 1000 m³, a Felső-forrás 900 m³, a Garadna-forrás 13 m³, a Király-kút 400 m³ ivóvizet ad naponta átlagosan Miskolc városának. (A közölt sokévi átlagértékekből az is sejthető, hogy jelentős mennyiségű, szabadon elfolyó vize - mindig aktív patakja - a jelzett források közül csak a Garadna-forrásnak van, a többieknek csak időnként.)

Miskolc-Tapolca igen jelentős - ma már egyetlen - melegforrása a Barlangfürdőben lévő Termál-forrás, mely kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, langyos vízű, időnként felszínig felemelkedő karsztforrás. Vízhőmérséklete 24-31 oC között ingadozik, de átlagban 30 oC-al lehet számolni. vízminőségének jellemzésére az alábbi - jellemzőnek tekinthető - elemzési eredményeket mutatjuk be:

Általános jellemzők	pH:	7,1
	vezetőképesség:	570 µS/cm
	kémiai oxigénigény:	0,7 mg/l
	karbonát keménység:	180 mg CaO/l
	összes keménység:	183 mg CaO/l
	szabad széndioxid:	75 mg/l
	oldott oxigén:	3,3 mg/l
Anionok	hidrogénkarbonát:	396 mg/l
	szulfát:	27 mg/l
	klorid:	8 mg/l
	nitrát:	1,3 mg/l
	nitrit:	0,00 mg/l
Kationok	kalcium:	113 mg/l
	magnézium:	11,4 mg/l
	nátrium:	9,7 mg/l
	kálium:	2,5 mg/l
	mangán:	0,00 mg/l
	vas:	0,00 mg/l
Nyomelemek	jodid:	0,005 mg/l
	bromid:	0,05 mg/l
	fluorid:	0,17 mg/l

Vízkielépési szintje kissé az Új-kút vízkielépési szintje felett van. Átlagos, szivattyúzott napi hozama 1300 m³, melynek túlnyomó többsége a Barlangfürdő vízellátását biztosítja. (Valamikor a langyos vizű források is több helyen törtek fel a Barlangfürdőben és az előtte lévő területen, de a foglalás során ezek megszüntek. Ezzel szemben a Barlangfürdő mögött húzóódó tárórendszerben több helyen elérték a vízszintet, melyben 22 °C körüli hőmérsékletű langyos, ill. 12 °C körüli hideg vizeket találtak.)

Miskolc város fürdővíz ellátásában a forrásfoglalásokon kívül mélyfúrású kutak is részt vesznek. Ezek 40 °C-os, vagy annál is melegebb vizet szolgáltatnak, összesen napi 4400 m³-nyi mennyiségben. Ezek ugyanabból a rétegből nyerik vizüket mint a Termál-forrás, csak mélyebbről, ezért melegebbek és magasabb a sótartalmuk.

Természetesen nem csak Miskolc használja a Bükk hegység vizét, hanem a bükki települések és a Bükk környeztében lévő mintegy 80 város és község. Ezek részben forrásfoglalásokon keresztül befoglalt forrásokat jelentenek Kács és Sály (összesen 5000 m³ napi átlaghozammal), Belpátfalva, Mónosbél és Szilvásvárad (összesen 2800 m³ napi átlaghozammal) térségében, valamint zömében melegvizű és langyos vizű fűtő kutakat Eger, Mezőkövesd, Bogács, Felsőtárkány, Egerszalók térségében mintegy 20.000 m³ napi átlaghozammal. A Bükk É-i részén fakadó nagyobb források egy része egy-egy kisebb település teljes vízellátását úgy biztosítja (pl. a mályinkai Tó-forrás a maga napi 40 m³-ével), hogy túlfolyó vize is marad. Ezen túlmenően a Lázberci-tározó teljes vízutánpótlását is a Bükk É-i részén lévő nagy karsztforrások biztosítják, így azt mondhatjuk, hogy a Bükk részben vagy teljes egészében mintegy 400.000 embernek ad folyamatosan jó minőségű, tiszta és egészséges ivóvizet.

A források és mélyfúrású kutak vizét a Bükk gyomrában tározott csapadékeredetű karsztvíz biztosítja. Ennek a karsztvíztömegnek a legmagasabb pontja általában a Nagymező alatt található mintegy 250 m-el a felszín alatt, kb. 530 m tengerszint feletti magasságban.

A karsztvízszint ingadozása igen jelentős, a Nagymező alatt az utóbbi 7 esztendőben mintegy 20 m volt, de pl. Répáshuta környékén 70 m-t is meghaladó vízszintváltozásokat tapasztaltunk, valamint van irodalmi adatunk a 100 m-t meghaladó barlangi karsztvízszint változásokra is.

Ezt a nagymennyiségű karsztvizet - melynek alsó felületét több száz, ill. bizonyos esetekben több ezer méter mélységben lehet meghatározni - az egykor hullott csapadék biztosítja. A források fakadási szintje alól csak a meleg és langyos vizek bukkannak a felszínre, ill. a felszín közelébe, hideg karsztvizek esetében csak a pillanatnyi csapadékból keletkező leszivárgó vizekkel lehet számolni.

Emiatt, ha 3-5 hónapig nem hull számot tévő csapadék, akkor az komoly vízhiányt okoz a hegységben, illetve Miskolcon, valamint a környező településeken. Ez azt jelenti, hogy a felszínre kilépő források hozama jelentősen lecsökken - adott esetben ki is száradnak források -, valamint a víztermelő létesítményekből is jelentősen kevesebb vizet lehet kiemelni, s azt is nagyobb mélységből. Ma, az utóbbi 30 évet figyelembe véve, mintegy 700 mm-es átlagos évi csapadékmagassággal, illetve az ebből származó átlagosan közelítően 160 millió m³ évente megújuló víztömeggel lehet számolni a Bükk teljes felületére vonatkoztatva. Ennek a víztömegnek mintegy harmada jut le a karsztvízszintig, s onnan mozog a források, ill. vízkivételi helyek felé. A karsztvízszintig lejutó vízmennyiségnek mintegy a fele - az utóbbi években kb. 26 millió m³ évente - a társadalmi vízforgáson keresztül jut vissza a természetbe,

a másik része viszont közvetlenül, mint ökológiai vízkészlet hasznosul források, patakok, tocsogós helyek formájában.

A Miskolc-Tapolcai Tavas-barlang formakincse

A Miskolc-Tapolcai Tavas-barlangról az első szakmai leírást (mint Görömbölytapolcai Tavasbarlangról) Kerekestől [6] olvashattuk 1936-ban, aki így ír róla: "Miskolctól DNy-ra, a Bükk NyÉNy-KDK-i peremi termális törésvonala mentén érintkezik az alaphegység ... a harmadkori medenceüledékekkel. A törés mentén szállnak a felszínre Tapolcafürdő meleg forrásai, ... a Várhegy mészkörögének tövében nyílik a Tavas barlang".

A szerző azt is megemlítette, hogy a barlangot előtte már Sebős K. térképezte (1931.), de a leírását nem publikálta. Hivatkozik továbbá arra is, hogy 1935-ben egy nagy sziklaomlás a barlangban található víz felületét jelentősen lecsökkentette.

A kb. 230 millió éves triász mészkőben az alulról feltörő meleg vizek sok üreget alakítottak ki az elmúlt évszázadok során a Vár-hegy tömegében korróziós úton, de ezek közül a Várhegy nyugati oldalában az 1891. és kb. az 1936-os évek közötti bányászat sokat megsemmisített, ill. részbeni elpusztítása mellett feltárt. A barlangok-barlangroncsok egy részét csak barlangkutató felszereléssel lehet felkeresni, de sokuk meglátogatása némi kis túra után bárki számára elérhető.

A barlangok közül ma messze a legismertebb a Tavas-barlang, melyet barlangi fürdővé való kiépítése tett az emberek nagy tömege előtt ismertté. (S természetesen az egyszerűség kedvéért át is keresztelték "Barlangfürdő"-vé. Mi a továbbiakban ezt a névváltozatot akkor használjuk, amikor az átalakított formájú, emberi használatra igénybevett Tavas-barlangról beszélünk.)

A Tavas-barlang eredetileg több bejáratot bírt, melyeken keresztül a denevérek nagy tömegei is felkeresték a barlangot, nyilvánvalóan a kellemes hőmérsékletű klímája miatt. (Valószínű, hogy a barlang gyógyító levegőjét ők már az ember - az ősember - megjelenése előtt is élvezték ...)

Bár a nagy tömegek előtt ismert barlangban cseppkövek, mészkiválások eredetileg is csak elvétve fordultak elő, az alulról felfelé fejlődő, gömbüstös, gömbüstsoros kürtői fantasztikusan szép látványt nyújtanak, főleg a kellemes fürdővízben háton lebegve. A csak a barlangászok által ismert részekben viszont bekérgezések, cseppkövek, nagy kristályok és főleg borsókövek is megtalálhatók, ill. a Barlangfürdő működése miatt többféle mészképződmény kiválást is lehet tapasztalni a jól ismert részeken.

A II. világháború után először Borbély S. [1] írt a barlangról, jelezve azt, hogy az 1935-ös omlás törmelékét a miskolci barlangkutatók (az első szervezett miskolci barlangkutató csoport tagjai, a "miskolci zombolyosok") megpróbálták kitermelni. (Szerinte az 1954-es Kessler H. féle felméréskor a barlangnak jóval nagyobb részében volt víz, mint 1935-ben.) Szólt arról is, hogy szerinte, és a magyar barlangkutatók állásfoglalása szerint, a barlang megérdemelné, hogy abban barlangfürdőt építsenek ki.

A Barlangfürdő kiépítésének története

A napilapokban megjelent híradások után a szaklapokban Kessler H. [7] adott először hírt 1959-ben a Barlangfürdő az évi május 14-i megnyitásáról. A megnyitást nagyon fontosnak tartva szakmai érveket is említett, melyek a létrehozást erősítették. Egyik ilyen, hogy a barlang levegője tisztább, mint a környezetének a levegője, sőt, itt még a Bükk levegőjében található szennyezőanyagnál is kevesebbet találtak. Másik, a barlangban fakadó langyos víz, melynek rádiumemánáció tartalma optimális, azaz a többszörös gyógytényező együttesen hat a látogatókra.

Tőle tudhatjuk meg azt is, hogy a Tavas-barlang talaját kiegyengették s azt gyöngykavicssal leterítették, hogy a víz minél kevesebb akadállyal léphessen be a fürdőtérbe. A barlangba való bejutást megkönnyítendő tárót építettek, és azt, és a barlangot elektromos világítással látták el. A látvány (és a jobb barlangi levegő érdekében) a barlangon belül vízesést hoztak létre. Szerinte a Barlangfürdő (melynek nevét ilyen formában nála olvashatjuk először) a továbbiakban nem csak idegenforgalmi, hanem komoly gyógyászati értékekkel is bír, melynek kiaknázását rendkívül fontos feladatnak tartotta.

A nagyközönség számára is részletesen Nagy L. [14] írt 1960-ban, a Miskolci útikalauzban. Ezt a munkát idézzük kissé részletesebben, hiszen nagyon sok fontos információt tudhatunk meg tőle.

Miskolc-Tapolca, azon belül a Barlangfürdő a Bükk hegység keleti lábánál, erdőséggel borított hegyoldal aljában található. A mészkősziklák geológiai törésvonalak mentén emelkednek a térszín fölé. Ezen törésvonalak mentén részben hideg, részben meleg (langyos) források törtek fel a történelmi idők folyamán, s ezeket az itt lakó emberek a kor adott színvonalán hasznosították. Ezen források együttesen a Hejő-patakot alkották, mely télen sem fagyott be.

A Dimitrov (=Szent Kereszt)-hegyen lévő sziklaüregben (Vértes L. [18] névhasználata szerint a Görömböly-Tapolcai sziklaüregben) Megay G. 1928. és 1931. között végzett ásatásai során megtalálta a jégkorszakbeli ősember csontmaradványát, pattintott kőeszközeit és azon állatok csontjait, melyekre az ősember vadászott. (Ezen üreg és a Tavas-barlang hosszú időn keresztül lakott volt, mivel neolitikori vonaldíszes edénytöredékek is előkerültek a törmelékből.)

A források vizét a középkor táján kezdték gyógyításra használni. Először a szabadban fürödtek, de a XVIII. századból már kőből épült fürdőépületet említenek. 1859-ben és 1869-ben már gyógyfürdőről tesznek említést a leírások.

A mai épületet 1939-ben építették, csak ekkor még a homlokzatára a "Gyógyfürdő" szó volt felírva a "Termálbarlangfürdő" helyett. Természetesen a lényegében változatlan homlokzat mögött sok minden megváltozott azóta, de a lényeg nem: a pihenés, a kikapcsolódás, a gyógyulás ténye egy melegvizű barlangfürdőben vagy a mesterségesen épített termál medencében, esetleg a Kagyló-fürdővé változtatott tavi fürdőben.

Nagy L. [14] a tapolcai bevezetés után a következőket mondja a barlangról: "A termálfürdőből juthatunk be az európai viszonylatban is egyedülálló barlangfürdőbe, amely az évezredek óta feltörő melegvíz által a hegy belsejében kialakított sziklabarlangban 1959-ben létesült. A víz hőfoka 27-31 oC, mélysége körülbelül 130-140 cm. Alját gyöngykavics borítja

... A barlang egyik ágában négy vastag sugárban ömlő, ún. "Dögönyöző" zuhany jótékony, természetes masszázst és felfrissülést nyújt. A barlang levegője kiváló hatású asztmatikus légzőszervi bántalmak ellen. Miskolc-Tapolca fürdő vize egyébként testi és szellemi kimerültség, a vegetatív idegrendszer megbetegedései, a szív működés ideges zavarai, még nem rögzített vérnyomás-emelkedés és ideges eredetű gyomor-bél panaszok esetén hatásos."

A Gyógyfürdő akkor még szerkezetileg is külön volt a Tavi-fürdőtől, melyben szintén 31 oC-os hőmérsékletű volt a fürdővíz, ami a finom kavicsal borított forrástérben bugyogott a felszínre.

Amint látjuk, mind a Gyógyfürdőben (Barlangfürdőben), mind a Tavi-fürdőben a kavicsal kibélelt aljú forrástérben fürödtek az emberek, azaz fennállt a források emberek által történő elszennyezésének veszélye.

A Barlangfürdő életében a következő jelentős dátum 1969-70-ben volt. Ekkor a Barlangfürdőben megszüntették a forrástérben való fürdést és a források vizét elvezették, a forrásszájakra betonfödémeket helyeztek, melyek ma a Barlangfürdő alját jelentik. Az aknában összefogott meleg karsztforrások vizét szivattyúval emelték be a Barlangfürdő egy 12 m magas, egyébként száraz kúrtójába, ahonnan több zuhatagon keresztül jutott a "Dögönyöző"-be s ezen keresztül a barlang kicsempézett medencéjébe.

A barlanggal egybeépült Termál-fürdő medencéit a Barlangfürdőből továbbra is meg lehetett közelíteni. Újdonságként viszont - a régi, megszüntetett Tavi-fürdő helyett - egy kupolás szerkezetű, szabadtéri medencét - a "Kagylót" - alakították ki, melyet a Barlangfürdővel egy e célra készített táróval kötöttek össze. (A Kagyló medencéit viszont a Termál-fürdő felől, a Termál-fürdő céljára létesített épület folyosóján keresztül is meg lehet közelíteni.) Ily módon egy hármass rendeltetésű barlang-, kagyló-, termálfürdő együttest alakítottak ki, ahol egyéb, egyéni gyógyászati szolgáltatásokra (masszázs, tangentor, szauna, stb.) is van lehetőség.

Az 1970-es évek legvégén, az 1980-as évek legelején a Kagyló-fürdő kupolája mögött egy tárot kezdtek hajtani a meglévő barlangrendszerrel Ny-ra, hogy abban újabb, a fürdő bővítéséhez használható föld alatti tereket hozzanak létre. Ezen táró nagy jelentőséggel bír a fürdő további fejlesztésénél.

- Folytatás következik -

NOVEMBRO

HUNGARLANDAJ EKSKURSOJ

Karaj niaj legantoj!

Nenio allogas plie, ol bela aŭtuna ekskurso! La milkoloroj de naturo magias! La sunbrila, senventa, senpluva vetero taŭgas por ekskursi. Sed, nun ni proponas viziti tiun lokon de nia regiono, kiu estas vizitebla en ĉiu jarsezono kaj samforme donas neforgeseblan travivaĵon. Kaj, kial? Por vekti emon – ni petas vin – bonvolu legi la sekvan informon pri la Grotobanejo de Miŝkolc-Tapolca.

LA GROTOBANEJO DE MISKOLC-TAPOLCA (La Lago-groto kaj ties kancelaj establaĵoj)

(Manuskripto)

d-ro László Lénárt
Universitato de Miskolc
Mediomastrumada Instituto
Katedro de Hidro- kaj Inĝeniera geologio
3515 Miskolc-Egyetemváros
gll@uni-miskolc.hu

Parto I

1. Enkonduko

La Grotobanejo troviĝas en la belega NOR-hungaria regiono, riĉa je turismaj vidindaĵoj, en la rekrea areo de urbo Miskolc, nomita Miskolc-Tapolca. La turisman riĉecon krom la - unika en Eŭropo - Grotobanejo indikas tiaj nomoj, kiel Hajdúszoboszló, Mezőkövesd (kuracbanejoj), Aggtelek (grotego), Tokaj kaj Eger (vinoj), Hortobágy (“pusto”), Mátra, Bükk, Zemplén (montaroj, arbaroj, ĉasado) ktp.

2. Miskolc

estas setlejo fondita en la tempo de la hungara landkonkero. Hodiaŭ ĝi estas jam grand'urbo kun 192.000 loĝantoj, infrastrukturo, kulturaj tradicioj kaj eventoj, instrua kaj scienca fono (Universitato de Miskolc).

La rekrea areo Miskolc-Tapolca situas 7 kilometrojn for de la urbocentro. Ĝi havas specialan mikroklimaton, protektatan parkon de loka signifo, lageto por boatado, kaj kun la Grotbanejo konstruita surbaze de la naturaj kavoj kreitaj de saniga termakvo. La preskaŭ 7-hektara plaĝareo (kun 4.500 m² da akvosurfaco) ofertas ripozon kaj amuziĝon al plurcent miloj da vizitantoj poĵare.

El la urbo Miskolc-Tapolca estas alirebla per aŭto, loka aŭtobuso, kaj sur biciklovojo. Tiun vojon, laŭlonge de la rivereto Hejő, oni povas fari ankaŭ perpiede, kurante aŭ kuretante.

3. Miskolc-Tapolca

havas kiel centron la parkon, la banejojn, la lageton por boatado, kaj la akvouzino. Ĉirkaŭ tiuj estas konstruitaj hoteloj, pansioj, gastejoj, rekreejoj kaj loĝejoj.

La vera valoro de la loko estas la kombinaĵo de la menciitaj tri elementoj, kiujn kune oni nomas “*Valo de akvoj*”. Apude, sur la okcidenta deklivo de la Kastelmonto enhavanta la Grotbanejon, troviĝas nova areo, forlasita ŝtonminejo, la “*Valo de ŝtonoj*,”

La ĉefa trezoro estas la *Lago-groto* transformita je *Grotbanejo*, kiun la akvo dum jarmiloj elformis de la malmola kalkoŝtono. Kvankam la Lago-groton konis jam la prahomo, ĝia unua skribita mencio datiĝas el 1936., de la plumo de **Kerekes** [4]. La transformo je Grotbanejo okazis en 1959. En la – unika en Eŭropo – Grotbanejo eksterordinara travivaĵo estas baniĝi, naĝi en la nature kovrita banejo en la interno de la monto, en termakvo de agrabla temperaturo, ĝui la puregan, tute ne poluitan aeron. Multaj vizitintoj estas konvinkitaj ankaŭ pri ties kuraca efiko, dankenda antaŭ ĉio al la agrabla grota klimato kaj la varma karstakvo.

Tiu termakvo ne estas tiom koncentrita, kiel iuj kuracakvoj. La tuta salenhavo de la akvo uzata en la banejaro ne atingas eĉ 1.000 mg/l. Multe da homoj ŝatas ĝin ĝuste pro tio. Nome en tiu akvo oni povas baniĝi, naĝadi dum nelimigita tempo, oni povas ekprovi la bonegan *Masaĝilon* kaj la ceterajn akvajn allogilojn. Tiuj nun estas plilarĝigataj kaj pliriĉigataj. Al la vaste konata baseno aliĝas nove establita galerisekcio, nun malfermitaj naturaj koridoroj kaj salonoj. La *Globa salono* atendas la ŝatantojn de gajaj surprizoj; apude en grandega ŝaŭmbanejo subakvaj akvofaskoj masaĝas la vizitantojn.. Iom pli fore kontraŭ, aŭ helpe de kaŝita mekanismo movanta la akvokurenton de “subtera rivero” oni alvenas al la banbaseno de la plej frue malfermita, plej bela grotosekcio. Tamen oni ne devas rezigni pri subĉiela baniĝo, nek pri la vido de la parko. Dum la groto estas kreaĵo de Naturo, la lagbasenoj kun la malpeza kaj eleganta, konko-forma tegmento atestas pri la kreiveco de Homo.

En la Grotbanejo ne ekzistas vintra kaj somera sezonoj. En la grotkoridoroj regas eterna printempo, eĉ kiam ekstere estas sufoka varmego aŭ severa frostoj.

En la eksteraj basenoj (sub la Konko) oni povas ĝui la vintran sunlumon brilantan sur neĝo (malantaŭa kovrilpaĝo, sube). Somere en la libera aero staras la sunbaniĝlitoj, kaj la grotkoridoroj ofertas refreŝiĝon dum la tagmeza varmego (malantaŭa kovrilpaĝo, supre). La baniĝo kompletigeblas per saŭnado aŭ per individua terapio.. Ĝuinte la senparan mikroklimaton, la puran bluan akvon, la spektaklon kaj la individuan terapion ĉiam pli da vizitantoj forlasis la Grotbanejon refreŝigitaj kaj sanigitaj, por ke ili povu rakonti al aliuloj, ke tio estas vera miraklo.

4. La rolo de la karstsistemo de Bükk montaro kaj de Miskolc-Tapolca por la akvoprovizado de Miskolc

La rolo de Miskolc-Tapolca estas decida por la akvoprovizado de la urbo. La “kaptitaj” malvarmaj fontoj liveras la duonon de la akvoprovizo de urbo Miskolc. Tio signifis en 1998 950 000 m³ da pura, sana, altkvalita trinkakvo po monato (meze 31.000 m³ po tago).

La plej akvo-abundaj karstaj fontoj troviĝas rande de la montaro Bükk. Pleje gravas la grupo de malvarmakvaj fontoj de Miskolc-Tapolca. Nun tiu donas akvon nur per pumpado. La nivelo de trafluo de la fontoj situas je 126 metroj super la marnivelo. (Malgraŭ tio, ke trofluanta akvo malofte aperas en la “kaptita” fontogrupo, la rivereto Hejó eĉ hodiaŭ estas aktiva en la parko, pro la fontoj troviĝantaj en la lago kaj pro la akvofluo en la valo.) La elnivelo de ĉiuj ceteraj karst-fontoj de la ĉirkaŭaĵo de Miskolc kaptitaj por akvoprovizado estas pli alte ol tio.

La sola varmakva fonto de Miskolc-Tapolca estas la *Terma fonto*, troviĝanta en la Grotbanejo. Ties akvo ests varmeta, de tempo al tempo leviĝanta ĝis la surfaco, kalcimagnezi-hidrokarbonata. Ĝia temperaturo fluktuas inter 24 kaj 31 °C, meze 30 °C. La karakterizaj indikoj de la akvo estas jenaj.

Tabelo 1

pH	7,1
konduktiveco	570 µS/cm
kemia oksigenbezono	0,7 mg/l
karbonata malmoleco	180 mg CaO/l
tuta malmoleco	183 mg/CaO/l
libera karbondioksido	75 mg/l
solvita oksigeno	3,3 mg/l
Anjonoj	
hidrogenkarbonato	396 mg/l
sulfato	27
klorido	8
nitrato	1,3
nitrito	0,00
Katjonoj	
kalcio	113 mg/l
magnezio	11,4
natrio	9,7
kalio	2,5
mangano	0,00
fero	0,00
Anjonoj de mikroelementoj	
jodido	0,005 mg/l
bromido	0,05
fluorido	0,17

La elira nivelo est iom pli alte ol tiu de la *Nova puto*. La meza pompita kvanto po tago estas 1300 m³, kies plejparto servas la akvoprovizadon de la Grotbanejo.

Al la akvoprovizado de la urbo Miskolc kontribuas ankaŭ boritaj putoj. Tiuj liveras entute 4400 m³ da akvo po tago, kies temperaturo estas 40 °C aŭ iom pli. Ili ĉerpas akvon el la sama akvejo, el kiu la Terma fonto, nur el iom pli granda profundo. Pro tio ilia akvo estas pli varma kaj pli saleca.

Kompreneble ne nur Miskolc uzas la akvon de la montaro Bükk, sed ankaŭ la setlejoj situantaj en la montaro mem, kaj ĉ. 80 urboj kaj vilaĝoj de ties ĉirkaŭaĵo. Temas pri kaptitaj fontoj ĉe Kács kaj Sály (entute 5000 m³ po tago), ĉe Bélapátfalva, Mónosbél kaj Szilvássvár (entute 2800 m³ po tago), krome pri plejparte varmakvaj aŭ varmet-akvaj boritaj putoj ĉe Eger, Mezökövesd, Bogács, Felsőtárkány kaj Egerszalók, entute ĉ. 20.000 m³ po tago.

Kelkaj relative grandaj fontoj troviĝantaj en la norda parto de la montaro Bükk provizas komplete po unu eta setlejo (ekz. la *Lago-fonto* de Mályinka, per 40 m³ /tago, tiamaniere, ke eĉ restas superflua akvo. Ankaŭ la artefaritan *akvorezervujon de Lázberc* provizas komplete la abund-akvaj karstaj fontoj de la norda Bükk.

Sume, la karstakvo-sistemo de Bükk montaro kontinue provizas per altkvalita, pura kaj sana trinkakvo ĉ. 400 mil homojn.

La akvo de la fontoj kaj de la boritaj putoj venas el la karstakvo, siaparte devenante el precipitaĵoj, kaj situanta en la interno de la montaro. Ties plej supra punkto troviĝas sub *Nagymező* (“Granda kampo”), je ĉ. 250 metroj sub la tersurfaco, je ĉ 530 metroj super la marnivelo.

La fluktuo de la nivelo de la karstakvo estas konsiderinda. Sub *Nagymező* dum la lastaj 7 jaroj ĝi estis ĉ. 20 metroj, sed ekzemple ĉe Répáshuta pli ol 70 metroj.

Tiun grandegan kvanton de karstakvo liveras la iamaj precipitaĵoj. De sub la elirnivelo de la fontoj nur varmaj kaj varmetaj akvoj fontas. En la kazo de malvarmaj karstakvoj oni devas kalkuli nur pri la subenfiltriĝintaj akvoj devenantaj el la aktuala precipitaĵo.

Do, se dum 3-5 monatoj ne falas konvena kvanto de precipitaĵo, rezultas serioza manko de akvo. Tio signifas ke la akvofluso de la fontoj reduktiĝas; iuj fontoj tute sekiĝas, kaj el la akvoprovizaj objektoj oni povas ĉerpi nur tro etan kvanton de akvo, kaj eĉ tion el pli granda profundo.

Nun konsiderante la lastajn jarojn, por la tuta areo de la montaro Bükk oni povas kalkuli kun meze 700 milimetroj da precipitaĵo, respektive kun renoviĝanta akvo-amaso de 160 milionoj da m³/jaro. Ties unu triono atingas la karstakvo-nivelon kaj el tie moviĝas direkte al la fontoj kaj putoj, La duono de tiu triono – dum la lastaj jaroj ĉ. 26 milionoj da m³/jaro returnas al la naturo tra la socia akvocirkulado. La alia duono servas senpere, kiel ekologia akvoprovizo, forme de fontoj, riveretoj, plaŭdvadejoj.

5. Formaro de la Lago-groto de Miskolc-Tapolca

La unua faka priskribo de la *Laga groto* estis tiu de **Kerekes [6]** en 1936. Li ankoraŭ uzis la nomon *Laga groto de Görömbölytapolca*. Li skribis:

“Sudokcidente de Miskolc laŭlonge de la OkNOK-OrSOR direktita randa terma romplinio de Bükk montaro, la bazmontaro kontaktiĝas kun la terciaraj lagaj sedimentoj. Laŭlonge de tiu romplinio supreniĝas al la surfaco la varmaj fontoj de Tapolcafürdő...ĉe piedo de la kalkoŝtona bloko nomata Várhegy (Kastelmonto) malfermiĝas la Laga groto.”

La aŭtoro mencias, ke pli frue **K. Sebős [1931]** jam mapis la groton, sed ne publikigis ĝian priskribon. Krome li rakontas ke en 1935 disfalo de ŝtonoj konsiderinde reduktis la areon de la akvo troviĝanta en la groto.

Dum la pasintaj centoj da jarmiloj la supreniĝantaj varmaj akvoj kreis per korodo multajn kavojn en la rokamaso de Várhegy (Kastelmonto). El tiuj la minado farita inter la jaroj 1891 kaj 1936 neniiĝis multajn troviĝintajn en la okcidenta flanko de la Kastelmonto. Parton de la kavernoj oni povas viziti nur profesie ekipite por grotesploro, sed multaj estas senprobleme alireblaj por iu ajn, je prezo de ioma subtera marŝado.

La plej konata estas la *Lago-groto*, dank'al tio, ke ĝi estas transformita je *Grotbanejo*. (Ĉi-lastan nomon ni uzas tiam, kiam temas pri la pro homa uzo transformita Lago-groto.)

La Lago-groto originale havis plurajn enirejojn, tra kiuj ankaŭ aroj da vespertoj enloĝiĝis, evidente pro la agrabla temperaturo garantiita per la mikroklimato de la groto.

En la groto konata de la publiko stalaktitoj kaj kalkaj enkrustiĝoj estis eĉ originale tre raraj. Sed la sferujaraj “kamentuboj”, kiuj formiĝas de malsupre supren, aspektas bele, speciale se oni admiras ilin flotante surdorse en la agrabla banakvo.

Menciindas, ke en tiuj partoj de la groto, kiujn konas nur la speleologoj (grotesploristoj), troviĝas enkrustiĝoj, stalaktitoj, grandaj kristaloj, kaj precipe pizolitoj (“pizo-ŝtonetoj”).

Pro la funkciado de la Grotbanejo vari-tipaj precipitaĵoj de CaCO₃ estas observeblaj en la bone konataj partoj.

Post la dua mondmilito **S. Borbély [1]** estis la unu, kiu skribis pri la groto, informante la legantojn pri tio, ke la grotesploristoj de Miskolc (anoj de la unua organizita grupo de speleologoj en Miskolc) provis ekspluati la ŝtonojn de la disfalo okazinta en 1935. Laŭ **S. Borbély** kaj laŭ la ĝenerala opinio de la hungariaj grotesploristoj la groto meritis transformadon je grotbanejo.

6. Historio de konstruado de la grotbanejo

Post informoj aperintaj en la gazetoj, en faka periodaĵo **H. Kessler [7]** raportis kiel la unua pri la malfermo de la *Grotbanejo*, okazinta la 14-an de majo 1959. Li prezentis ankaŭ fakajn argumentojn “pro”:

- (1) La aero de la groto estas pli pura, ol tiu de ĝia ĉirkaŭaĵo; pli pura, ol tiu de la montaro Bükk mem.
- (2) La akvo de la malvarmeta fonto fontanta en la groto entenas optimuman kvanton de radio-emanacio.

Do pluraj sanigaj faktoroj kune efikas al la vizitantoj.

De **Kessler** ni scias ankaŭ tion, ke oni ebenigis la grundon de la Lago-groto, kaj kovris ĝin per ŝtonetaro, por plifaciligi la eniron de la akvo en la banejospacon. Por la vizitantoj oni konstruis flankan galerion kaj instalas elektran lumigadon. Por plibonigi la spektaklon kaj la aeron, oni kreis artefaritan akvofalon. Laŭ **Kessler** la Grotbanejo (ĉi tiun nomon li uzis la unuan fojon) havus ne nur fremdultrafikon valoron, sed ankaŭ terapeŭtikan.

Por la larĝa publiko la Grotbanejon detale priskribis **L. Nagy [14]** en la jaro 1960, en la “*Gvidlibro de Miskolc*”. Tiu verko estu citata iom pli longe.

“Miskolc-Tapolca, kun la Grotbanejo, troviĝas ĉe la orienta piedo de la montaro Bükk, sub arbaro-kovrita montoflanko. La kalkoŝtonaj rokoj elstaras el la surfaco laŭlonge de geologiaj romplinoj. Laŭlonge de tiuj romplinoj fontis parte malvarmaj, parte varmaj (varmetaj) akvoj dum la historiaj tempoj, kaj tiujn la tie loĝantaj homoj utiligis, sur la nivelo de la epoko. Tiuj fontoj kune estigis la rivereton Hejő, kiu ne frostiĝis eĉ en vintro.

En la rokkavo troviĝanta sur la monto Dimitrov (=Sankta Kruco), aŭ laŭ la nomenklature uzata de **L. Vértes [18]** en la rokkavo de Görömböly-Tapolca, **G. Megay** dum siaj elfosadoj faritaj inter 1928 kaj 1931 malkaŝis ostojn kaj ŝtonajn ilojn de la glaciepoka prahomo, kaj ankaŭ la ostojn de la bestoj kiujn li ĉasis. (Tiu kavo, kaj ankaŭ la Lago-groto, estis loĝataj dum longa tempo: en la detrito estis trovitaj fragmentoj de ujoj kun ornamaj linioj karakterizaj por la neolito.)

La akvon de la fontoj oni ekuzis por saniĝo en la mezepoko. Komence oni baniĝis subĉiele. El la 18-a jarcento jam ekzistas skribaj mencioj pri ŝtona banejdomo, kaj en 1859 kaj 1869 – pri kuracbanejo.

La nunan banejdomon oni konstruis en 1939. Malantaŭ la esence neŝanĝita fasado multaj aĵoj estas jam modifitaj, sed la esenco ne: la ripozo, malstreĉiĝo, saniĝo en varmakva grotbanejo aŭ en la artefarite konstruita terma baseno, respektive en la laga banejo transformita je *Konko-banejo*.”

L. Nagy [14] parolas pri la groto jene.

“Ni povas eniri en la grotbanejon -- unikan en Eŭropo -- el la terma banejo. Tio establiĝis en 1959 en la rokkaverno formita dum jarmiloj de la supreniĝanta varma akvo en la interno de la monto. La temperaturo de la akvo estas 27-31 °C, ĝia profundo estas ĉ.130-140 centimetroj. La fundon kovras ŝtonetaro... En unu el la branĉoj de la grotoj la t.n. Masaĝanta duŝo prezentas bonfarantan, naturan masaĝon kaj refreŝiĝon. La aero de la groto bonege efikas al astmaj malsanoj de la spirorganoj. Cetere la akvo de Miskolc-Tapolca estas efika kontraŭ korpa kaj mensa elĉerpiteco, malsanoj de la vegetativa nervosistemo, nervaj misfunkcioj de la koro, ne fiksita plialtiĝo de la sangopremo, kaj nerv-devenaj problemoj de la stomako kaj la intestoj”.

Tiatempe la Kuracbanejo estis laŭstrukturo apartigita de la Laga banejo, kies akvo estis same 31 gradojn varma, fontanta en fontospaco kovrita de etŝtonetaro.

Kaj en la Kuracbanejo (Grotbanejo), kaj en la Laga banejo la gastoj baniĝis en la fontospaco havanta ŝtonetaro-kovritan fundon; tio signifas, ke malpuriĝo estas ebla.

En la vivo de la *Grotbanejo* la sekva grava dato estas 1969-1970. Tiam oni ĉesigis baniĝon en la Grotbanejo kaj forkondukis la akvon de la fontoj. Sur la fontojn oni metis betonajn kovriilojn, kiuj eĉ nun konsistigas la fundon de la Grotbanejo. La akvon de la karstaj fontoj kunigitaj en ŝakto levis per pumpo en la 12 metroj altan, alitempe sekan “kamentubon” de la Grotbanejo. El tie ĝi fluis gravite, tra pluraj akvofaloj, en la *Masaĝilon*, kaj tra tio en la kahelizitan basenon de la groto.

La basenoj de la *Terma banejo* kunkonstruitaj kun la groto restis alireblaj el la *Grotbanejo*. Sed kiel novaĵo, anstataŭ la ĉesigita Lago-banejo estas konstruita kupol-struktura subĉiela baseno, la *Konko*, konektita kun la Grotbanejo per tiucele elkavita galerio (koridoro). La basenoj de la *Konko* estas alireblaj ankaŭ de la *Terma banejo* per koridoro. Tiamaniere estas establita tricela komplekso de grota, konka kaj terma banejoj, en kiŭ ankaŭ individuaj kuracaj servoj estas haveblaj (masaĝo, tangentoro, saŭno ktp.)

Fine de la 1970-aj jaroj kaj komence de la 1980-aj oni komencis kavi galerion okcidente de la funkcia grotsistemo, por aldoni pluajn subterajn ejojn al la banejo.

Klarigendaj terminoj

akvoprovizo vízkészlet
akvoprovizado vízellátás
brekĉio breccsa (szögletes kőzetdarabok természetes összecementezésével létrejött
üledékes kőzet)

(*sedimenta rokaĵo estiĝinta per natura cementado de ne—rondaj*

ŝtoneroj)

dolino töbör (10 – 100 m átmérjű, tál-formájú karsztos mélyedés))

(*plado-forma karsta depreso kun 10- 100 metra diametro*

enkrustiĝo bekérgezés

fisuro, fendo repedés, hasadék

galerio táró (Kőzetben kihajtott vízszintes vágat / folyosó)

(*horizontala elkavaĵo / koridoro en rokaĵo*

globkuvo gömbüst

gutŝtono cseppkő

kalktofo mésztufa (édesvizi mészkő)

(*dolĉakva kalkoŝtono*)

kamentubo kürtő

kaptita fonto foglalt forrás

mezolitiko átmeneti kőkorszak

paleolitiko őskőkorszak

plaŭdvadejo gázló

plenigaĵo kitöltés

precipitaĵo 1. csapadék

2. kiválás

riolita tofo riolittufa (sok szabad kvarcot tartalmazó vulkáni anyag robbanásos
kitöréskor szórt-lehullott

anyagából keletkezett, finomszemcsés kőzet)

(*fajnrajna rokaĵo estiĝinta el dum eksploda vulkana erupto*

disĵetita-terenfalinta,,

kvarco-riĉa materio)

saŭno szauna

sedimento	üledék
ŝakto	akna (függőleges, kútszerű bányavárat) (<i>vertikala, puto-simila elkavaĵo</i>)
ŝtoneto	kavics
tangentoro	tangentor (víz alatt vizsugar-masszázs) (<i>subakva masaĝo per aakvofasko</i>)
tektoniko	tektonika (1. hegyszerszerkezeti mozgások 2. az ezekkel foglalkozó tudomány) (<i>1.. montarstrukturaj moviĝoj 2.ilia scienco</i>)
terciara	harmadidőszaki

Eseon de d-ro László Lénárt, esperantigis kaj la klarigendajn terminojn aldonis d-ro Endre Dudich

- *daŭrigo sekvos* –
☀

La Drakokapoj

KOREKTO

En la aŭgusta numero mi skribis, ke nia fraturbano s-ro Boris Kolker loĝas en Cichago en Usono. Vere, li vivas en Cleveland en Usono. Cleveland estas la ĝemelurbo de Miskolc. Ni petas pardonon pro la misskribo de la loknomo.

Adrienne, s-rino Pásztor

GYERMEKSZÁJ

Egy barátom mesélte el nekem, a vele történt esetet.

„Harmadik gyermekem megszületése után nem sokkal, a sógorom karjára vette a kisbabát, mire három éves kislányom így figyelmeztette:

Vigyázz, el ne ejtsd, mert neked kell helyette másikat csinálni!”

Parkánszkiné Gerő Zsuzsa

INFANBUŬO

Mia amiko rakontis al mi la sekvan okazintaĵon.

„Nelonge post naskiĝo de mia tria infano, mia bofrato surbrakumis nian bebon, kiam mia tri jara filino tiel atentigis lin:

Atentu, ne subfaligu lin, ĉar tiam vi devos fari novan anstataŭ li!”

Esperantigis Suzana Gerő, s-rino Parkánszki

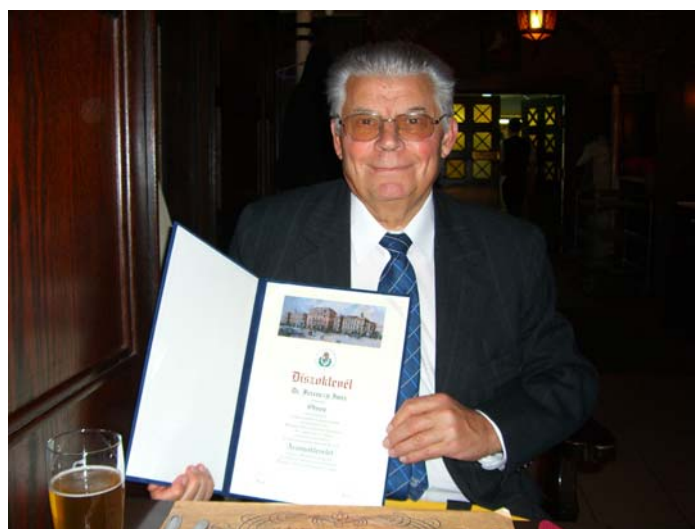
HÍREK

ARANYDIPLOMA

„A budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem a mai napon (2007.októbar 13) jubileumi arany diplomát adományozott abból az alkalomból, hogy 50 évvel ezelőtt kaptam orvosdoktori diplomát.

Szívélyes üdvözlettel: Dr.Ferenczy Imre

A „Király Lajos „Eszperantó-Baráti Kör szívből gratulál Ferenczy Imre doktor úrnak.

FAMOJ

ORDIPLOMO

La budapesta Medicina Universitato Semmelweis, hodiaŭ donacis al mi jubilean Oran diplomon el tiu okazo, ke antaŭ 50 jaroj mi ricevis kuracistan diplomon.
Kun koraj salutoj: D-ro Imre Ferenczy”

La Esperanto-Amika Rondo „Király Lajos” tutkore gratulas al d-ro Imre Ferenczy.

CENTJARIĜO DE LA RUMANIA ESPERANTO-ASOCIO

Inter la 30-a de agosto kaj la 3-a de septembro 2007 la rumania esperantistaro festis la centjariĝon de la landa Eo-asocio. La eventon organizis EAR kune kun la skolta societo Edelvejso-Cimpulung-Dorna kaj la rumana ILEI-sekcio. Partoprenis ĉirkaŭ 60 personoj, inter ili ankaŭ eksterlandanoj el Britio, Belgio kaj Nederlando.

La aranĝoj okazis en Vatra Dornei, fama ripoz- kaj kuracloko en la norda Moldavio. La Kulturdomo gastigis ĉiujn aranĝojn. Tie okazis la festa malfermo, la Eo-kursoj, la Tutlanda Simpozio kaj la metiejoj por la gaskoltoj.

Akceptis nin la urbestro, kiu lernis Eo-n antaŭ 40 jaroj. Enirante la Urbodomon, ni ĉiuj gustumis panon kaj salon, lau malnova rumana tradicio, kiu honorigas la gastojn.

La aranĝo komenciĝis kun kurso (Aurora Bute), kadre de la Eo-staĝo, kiu ekzistas de 2006.. La kurso estis interesa kaj starigis debaton pri kelkaj gramatikaĵoj. Samtempe, okazis aparta aranĝo de la gelernantoj, kiuj sekvis kurson, kantis, ludis kaj pentris; gvidis ilin la instruistoj Mihai Trifoi, Emil Crancau kaj Ionel Bodale. La plej belaj pentraĵoj estis premiitaj kaj ĉiuj gelernantoj ricevis memoraĵojn.

La temo de la simpozio estis 100 jaroj de Esperanto en Rumanio. Prelegis pri la historio de la Eo-movado en Rumanio Marian Vochin, kiu okupiĝas pri la temo de dekjaroj, Doru Neagu pri la eko de Eo-movado en Braila kaj Attila Makay pri Oradea, Mihai Trifoi aldonis la proprajn kontribuojn, Aurora Bute rimarkis ke Rumanio malfermiĝis al internaciaj Eo-aranĝoj, Jozefo E. Nagy respondis al la demando Esperanto - ĉu sukceso aŭ fiasko? kaj Marian Constantinescu montris kiel diskonigi Eo-n inter la junuloj.

Kiel kutime, Mihai Trifoi okazigis ILEI-kunvenon, dum kiu li raportis pri la agado de la rumana ILEI-sekcio - kies estro li estas, prezentis la

projektojn FRINGOJ, kiun siaj gelernantoj partoprenis ĉijare en la Kastelo Grezijono, Angela Tellier prezentis sian interesan projekton LINGVOLANĈILO kaj Aurora Bute parolis pri la Novaj ILEI/UEA-ekzamenoj laŭ la Referenckadro de la Konsilio de Eŭropo.

Fine, sed ne laste, okazis Tutlanda Eo-Kongreso, kiam oni prezentis la agadraporton de la asocio kaj de aliaj lokaj Eo-organizoj, la finanĉan raporton, oni elektis novan estraron kaj parolis pri la venonta agado. La nova estraro estas:

Prezidanto: Aurora Bute- respondecas pri tutlandaj Eo-aranĝoj kaj informado

Vicprezidanto: Mihai Trifoi - respondecas pri la lerneja agado

Vicprezidanto: Nicolae Macovei - respondecas pri kulturo kaj turismo

Vicprezidanto: Emil Crâncău - respondecas pri junulara agado

Membro: Mariana Berariu

Ĝenerala sekretario: Popoviciu Ecaterina

Kasisto: Elena Ostoia.

Ne mankis arta programo (lernantinoj de Suceava kantis kaj gelernatoj de Baia Mare dancis), ni vizitis la Etnografian kaj Natursciencan Muzeojn. Dimanĉe okazis tuttaga ekskurso, oni vizitis famajn monaĥejojn: Moldovita, Sucevita, Voronet kaj Putna.

Eo-aranĝoj okazis por la unua fojo en la norda Moldavio, regiono fama pro la gastemo de la loĝantoj kaj bona konservado de malnovaj tradicioj. La bona rezulto de la aranĝo estas i.a. la sinanonco de tri lernejoj klasoj por studi la lingvon Esperanto en la urbeto Vatra Dornei kaj la preteco de la loka organizanto, instruisto Nicolae Macovei (al kiu ni ŝuldas dankojn pro la grandega organiza laboro), partopreni kun grupo de gelernantoj la projekton FRINGOJ en la Kastelo Grezijono. Aurore Bute

La Esperanto-Amika Rondo „Király Lajos” gratulas kaj al centjariĝo de la Rumania Esperanto-Asocio, kaj al la nova estraro. Ni deziras plian bonsukcesan antaŭeniron pere de entuziasma membraro, kun kiu povos fari multajn elstarajn agojn en intereso de nia kara lingvo Esperanto.

OKTOBRAJ EVENTOJ

Ekspozicio de esperantlingvaj literaturaĵoj kaj pola gasto en Miskolc

Nia malnova kordeziro estis la aranĝo de Eo-libroekspozicio. Sed pro la politika ŝanĝiĝo ni perdis nian senkoston kunvenejon, preleg- kaj ekspozicio eblecojn, apogon en la kulturdomo.

Kiam la kalvinana eklezio rericevis sian posedaĵon - la reformatan gimnazion - al ties biblioteko mia edzo kaj mi donacis 1500 volumojn da libroj, inter ili ankaŭ tridekon da esperantlingvaj. **Sinjoro direktoro Tibor Ábrám** informiĝis pri tio nur en 2006, kiam mia edzo vizitis lin, parolis pri la donacitaj libroj kaj pri la du elstaraj lernantoj de la iama gimnazio, kiuj abiturientiĝis tie **en 1909**. Unu estis d-ro Ludoviko Győry Nagy :mia esperanto-lingvoinstruisto, advokato, la alia estis naskito de Abaujszántó. d-ro Kolomano Kalocsay. Ili estis samklasanoj kaj geamikoj, kiuj post fino de la gimnazio konatiĝis kun la lingvo internacia kaj ellernis ĝin.

La plano de la ekspozicio - je ilia memoro - naskiĝis dum vizito de mia edzo.

Ĝi realiĝis nun **la 15-an de oktobro 2007**.

S-ro Tibor Ábrám la direktoro donis al la inaŭgurfesto 10 minutojn, dum la paŭzo inter du studhoroj. Ni pensis ĝin tro malmulta. Mi petis por inaŭguri la ekspozicion, *d-ron Francisko Jáki, kiu estas kune kun sia edzino d-rino Marianna Legányi: "Kavaliroj de l' Kulturo" kaj „Ambasadoroj de la Paco"*. Do, telefone ni pritraktis, kiel ni agu en tiuj 10 minutoj. En la gimnazio ne estas instruo de nia lingvo internacia kaj laŭ niaj pli frue ricevitaĵoj informoj, ili ne planas ties instruon. Do, kia estu la inaŭguro? Ni komune solvis la demandon. Kunvenis tie 11 plenkreskaj esperantistoj, 9 bazlernejoj el la lernejo 'Komlóstetői', kiuj lernas Esperanton jam tri jarojn kaj estas gelernantoj de E-instruistino Ilona Fedor. Kune kun la aŭskultantaro de la gimnazio, ni estis 57 homoj tie. Ni multe faris dum tiuj 10 minutoj: aŭdiĝis el muzika CD la sonoj de Himno-Esperanto, poste sekvis la salutvortoj de sinjoro direktoro, de miaj kaj de s-ro dro Jáki, krome Marianna Legányi deklamis en sia traduko hungarlingve la poemon - Mi amas Vin - de d-ro Kolomano Kalocsay. Post la rigardo de la ekspozicio, ni regalis salajn kukojn, nigran kafon kaj fruktosukojn al la gastoj. Inter la partoprenantoj estis s-ro Stefano Pál, nia multjara redaktanto samideano, de la estinta fervojista gazeto: Verda Vojo (redaktita kun †s-ro Stefano Temeši), krome s-ino Margareta Evva el urbo Encs. Kaj rigardis la ekspozicion kaj aŭskultis la prelegon ankaŭ s-ro Imre Cséti: sekretario de fervojista esperantista klubo de ebenaĵa urbo Debrecen.

Pro la donacita ebleco ni transdonis mian donaceton al s-ro Tibor Ábrám. Tio konsistis el unu memfarita brodita librokovrilo el felto (sur blankan felton mi brodis orfadenrandan verdan vinberfolion kun la nomo Miskolc kaj la daton 2007), krome Minimumvortaron verkitan de s-ro Géza Kurucz, redaktoro de la junulara gazeto Juna Amiko, kaj pluse esperantigite la kristanan preĝon PATRO NIA. Krom la sinjoro direktoro, ankaŭ geedzoj Jáki ricevis simile broditan librokovrilon kaj la esperantistaj infanoj ricevis donace de mi: broditan paĝindikilon al libro). Ankaŭ ni la aranĝistoj ricevis donacojn de la sinjoro direktoro, reciproke: unu libron pri la Reformata Gimnazio kaj unu CD-on pri belegaj kanto- kaj muziko ĥorprezentoj de la nunaj hungarlandaj kaj Transilvaniaj hungaraj, sikulaj kaj ĉangoaj popolkantoj de la eŭropfama ensemblo Kösöntyű.

Ni ĉiuj estis forte emociiĝantaj en apudeco de nia Esperanto-flago, ĉar inter muroj de la Kalvinana Gimnazio, nun unufoje sonis la Himno de Esperanto.

Bildoj de kaj pri la ekspozicio

La 16-an de oktobro alvenis nia kara pola gasto s-ro Stanislavo Mandrak: eksa prezidanto de PEA, kiu estas leganto de nia elektra gazeto. Li volis ekkoni kaj la geedzojn Pásztor (pro la verko de la gazeto) kaj la miŝkolcajn gesamideanojn kaj la aliajn el Nyíregyháza kaj Egerfarmos. Ni, nome de la miskolca Esperanto-Amika Rondo „Király Lajos” invitis lin por pasigi du tagojn en nia regiono Nordhungario. S-ro Stanislavo Mandrak havis tranoktejon en la kolegia gastaĉambro (apartamento) apartanenta al la Ref.Gimnazio. En la sama kolegio, en la "kolektada-ĉambro" okazis lia prelego. La kolegio certigis la ekranon al la prelego kun lumbildprojekciad-ebleco.

En la prelego partoprenis multaj el la plenkreskulaj esperantlingvokursaj gelernantoj de sinjorino Maria Busai. Kaj je nia granda ĝojo partoprenis tiun pr. plennombre nia Esperanto-Amika Rondo. Eĉ ambaŭ eventojn partoprenis nia amikino Suzana Gerő sinjorino Parkánszki: movorgana handikapulino. Ŝi nun estas instruata por paŝadi kun kvarpieda apogilo, sed ĝenerale ŝi trafikis per rulseĝo. En la gimnazio, al la unua etaĝa ekspozicio ŝi iris tamen proprapiede. Sed reen jam ne povis veni pro la granda laceco. Du junaj gimnazianoj kunplektite siajn manojn reportis ŝin al la ternivela parto de la gimnazio. Ŝi atingis sian celon, ĉar tre volis rigardi la ekspozicion. Tielmaniere ŝi donis belan ekzemplon: se iu tre volas fari ion, nur „volu voli”! Dum la prelego ni ĉeestis 19. Bedaŭrinde tien multaj esperantistoj jam ne povis alveni, timante pro la nokta malhelo kaj ne tro bonaj trafikeblecoj. Antaŭ la prelego mi laŭtlegis la pli frue alvenintajn salutmesaĝojn de: s-ro d-ro profesoro Endre Dudich, honora prezidanto de HEA kaj honora membro de UEA, de s-ro Ferenc Harnyos de Eo-Radio de Jászberény, kaj de la afrika devena Aŭstralulo: S-ro Jaw Ampomah Badu. Tiu lasta el nia oktobra gazeto informiĝis pri la hungarlanda vizito de lia malnova kaj altestimata konato s-ro Mandrak.

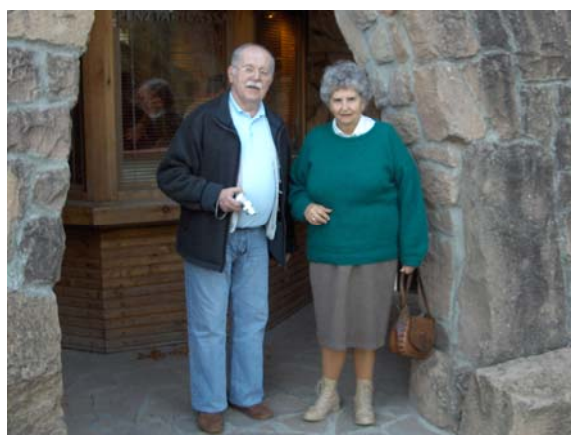
Bildoj pri la prelego de s-ro Mandrak, altestimata eksa prezidanto de PEA

La 17-an matene nia gasto rigardis la ekspozicion de Eo-literaturaĵoj de la kvin ekspoziciŝrankoj, poste sekvis peraŭtomobila ekskurso inter montoj de la aŭtuna montaro Bükk. Kiel kun Feifíčová dum junio, ankaŭ nun ni vizitis la intermonte kaŝiĝantan vilaĝon Bükkszentkereszt (Buksentkerest). Tie per helpo de mia interpretado, por nia gasto etprelegon faris nia Bükk-montara „kuracherbkolektanta homo” S-ro Georgo Szabó, pri la efiko de kuracherboj produktantaj, kolektantaj, prizorgantaj kaj vendataj de li. Post la tieaj ankaŭ slovaklingvaj interparoladoj kun nia gasto, kaj vizitoj de la tieaj vidindaĵoj (unu estis la malnovaj terkulturistaj laboriloj, la alia estis aranĝita pri la vilaĝanvivo ekde la vilaĝfondiĝo ĝis nun), ni traveturis la miskolcajn terenojn al banloko de Miskolc-Tapolca. Tie ni havis antaŭan enpaŝpermeson al teritorio de la Terma-kaj Grotbanejo. Nur la tre internajn grotajn terenojn ne povis rigardi nia gasto. Sed tiom, kiom li vidis, tiel allogis lin, ke s-ro Mandrak, promesis reveni tien sekvontjare sed tiam kune kun familianoj, ĉar ĝin ili devas vidi kaj finĝui ĉiumaniere.

La historion de la Terma- kaj Grotbanejo, vi trovos en novembra kaj decembra numeroj de nia elektra gazeto.

Post vizito de Tapolca, sekvis la fotado de Esperanto memortabuloj de la urbocentra strato Zamenhof, kaj poste la urbrigardo de la vespera Miskolc. La tutan belan tagon fermis la vespermanĝo elĉerpita kvarope, kune kun d-rino Helena Bikszádi, en italnoma miskolca restoracio. Por finadiaŭi, ni tri akompanis nian gaston al la kolegio.

Dum la tri tagoj ni havis varmetan veteron, sed tute sennubajn sunradiajn belajn dumtagojn. Tiel, ni iĝis favoratoj ankaŭ de Naturo, ne nur de la Ref.Gimnazio, kio donis la kunvenejon je nia dispono senkoste, kaj la tranoktejon pro la 1/3 preze..

Bildoj de la ekskursoj kaj urbrigardado en Miskolc kaj Tapolca

La 18-an matene - post la matenmanĝo servita por li de la kolegia kuirejo, li forvojaĝis al Nyíregyháza renkonti s-inon Enikő Zengő-Sereghy, kiu aranĝis lian plian programon. Antaŭ lia forvojaĝo ni konsentis, se li ekrevojaĝos hejmen post la 24-a, ni kune vizitos la Kalocsay ekspozicion en Abaujszántó, kiun li tre sopiris rigardi. Nian tre agrablan esperantistan gaston ni reatendos kune kun siaj familianoj en la venonta jaro.

Kiam mi dankis al sinjoro direktoro la ricevitan apogon, li diris al ni ke li petos la riporteran de la Miskolc Urba Televidorgano, ke ili intervjuu min posttagmeze la 19-an de oktobro 2007-a, antaŭ la ĉesigo de ekspozicio: sciigi la loĝantaron, kiu okaze ni aranĝis ĉi ekspozicion. Laŭ liaj spertoj: la ekspozicio estis aranĝite tre elekteme, fajne, per granda zorgo, kaj tial ĝi kaj ni meritas, ke la departamenta loĝantaro vastaskale informiĝu pri tiu evento. La sinjoro direktoro finis kun lia esprimita espero, ke ni aranĝu similan ekspozicion post unu jaro, kaj tiam ni kunparolos kion aldoni pluse, ke pli multe da homoj vizitu ĝin, kaj havu pliajn informojn pri "nia lingvo Esperanto, kiu montras vojon al la pli bona homa kompreno, kiel montris siatempe la Stelo Betlehema." Ĉi vortoj plaĉis al li en mia salutparolo kaj nun prunteprenis ilin adiaŭante de ni. Nia ĝojplena respondo estis: ESTU TIEL.

Tiu televida intervjuo ne okazis fine, ĉar tro malfrue estis petita, kaj ne antaŭe. La sinjoro direktoro esprimis al ni sian intencon, ke sekvontjare li invitos ĝustatempe la televidorganon por fari la intervjuon kun mi pro la Esperanto-ekspozicio de la internacilingvaj eldonaĵoj. Mi ne bedaŭras forreston de la menciita intervjuo. Ĉar nun simple mem la gesto multe honorigas nin. Ni ne esperis ĉi tiun grandan komprenemon, sukceson. Mi estas tre dankema al Dio, kaj post Li al la sinjoro direktoro kaj al ĉiuj partoprenantoj de niaj tri tagaj programoj.

Adrienne, sinjorino Pásztor

Post la adiaŭo de la samideano Stanislavo Mandrak, mi legis mesaĝon de **sinjorino Ilona Böde**, bibliotekistino de la Landa Fremdlingva Biblioteko en Budapesto, ke la **17-an de oktobro 2007-a** ili akceptis **s-ron d-ron Giorgio Silfer**, kiu estas konzulo de Esperanta Civito. Li prelegis en la Biblioteko pri la Esperanto-Novelo.

Inter la prezentitaj verkistoj estis: Julio Baghy, Marjorie Boulton, Claude Piron, Reto Rosetti, Raymond Schwartz, Clelia Conterno, Leonard Newel, Spomenka Stimec kaj li mem Giorgio Silfer. Parto de la riĉa programo estis ankaŭla babilado kun s-ro verkisto István Nemere. La tutan programon tutplenigis kroma libroekspozicio el la kolektaĵo Fajszí.

Se vi intencas viziti tiun ekspozicion, bonvolu pridemandi ties kie eston, de sinjorino Böde.

En la Fremdlingva Biblioteko sinjoroj d-roj Endre Dudich kaj Giorgio Silfer kaj la tiea aŭskultantaro.

S-ino Julianna Vas-Szegedi informis min pri „lingvokurso Ĉeh-metoda (Rekta), kiun finis s-ro Stanislavo Mandrak en Nordhungario en la vilaĝo Egerfarmos, kaj poste li vizitis la geesperantistojn en urbo Nyíregyháza. Tiun programon aranĝas s-ino Enikő Zengő-Sereghy.” Ni deziras al la organizantoj multe da pliaj sukcesoj.

Adrienne, s-rino Pásztor

A vadász elvérzett

Az 5000 évvel ezelőtt élt hegyi vadász a bal vállába nyílveesztőt kapott, amelynek hegye halált okozón megsértett egy artériát a kulcscsontja alatt – állítják olasz és svájci tudósok. A bronzkorszaki embert– akit 1991 őszén találtak kirándulók az Alpokban olasz területen, miután „magától” kiolvadt 5000 éves jégcsírjából – már jó párszor vizsgálták, de ezúttal a legfejlettebb technikával, egyebek közt számítógépes tomográfia, többdimenziós képet alkotó röntgennel. A végeredmény: Ötzinnek nevezett vadász hátulról és alulról kilőve kapta a hátába nagy erővel a nyílveesztőt, amelynek hegye 13 mm hosszan felszakított egy verőeret.

(Képesújság)

La ĉasisto elsangadis

La antaŭ 5000 jaroj vivinta monta ĉasisto ricevis en sian maldekstran ŝultron sagon, kies pinto morte vundis iun arterion sub la klaviklo – konstatis itaj kaj svisaj sciencistoj. La bronzepokan homon – kiun ekskursantoj trovis en aŭtuno de 1991 en la Alpoj sur itala areo, post lia degeliĝo el sia 5000 jaraĝa glacitombo – oni esploris lin multfoje, sed nun pere de plej moderna tekniko, inter aliaj pere de komputila tomografo / komputila rentgenfoto/. La finrezulto estas: la ĉasisto nomite Ötzi, ricevis la sagon kun granda forto de malsupre kaj de malantaŭe pafita, en sian dorson. La pinto de la sago traŝiris iun arterion 13 mm longe.

(Laŭ bildgazeta anonco de la Romo – Budapeŝo telegrafejo)
Esperantigis László Pásztor

Flortapiŝo

La bildo estas sendita de Antonio de Salvo. Li skribis al ni ankaŭ la suban klarigon al la bela bildo

„En multaj italaj urboj kaj urbetoj estas tradicio, pretigi stratajn flortapiŝojn okaze de la soleno de la “Korpo de l’ Sinjoro” (Corpus Domini). La plej fama aranĝo estas en la urbeto Genzano, apud Romo.

Jen bilda ekzemplo.

Kore

Antonio De Salvo

INVITO

Estimataj Gekolegoj!

Kiel dum pasintaj dek jaroj ni invitas Vin al Gliwice por partopreni kune GRUPE- la 10an 11an de novembro 2007-a. / Sabate kaj dimanĉe / Kiel ĉiam nia programo estas provizora ĝis la lasta momento.

Sed ni jam povas informi Vin pri la kadra programo kiu estos (laŭ ni) varia kaj interesa.

Ni jam povas anonci, ke niaj gastoj prezentos inter alie:

Siajn travivaĵojn kaj rememorojn el Afriko kaj "Mondcivitaneco, kio ĝi estas?" - Gerhard Hirschmann el Germanio

Propran poezion prezentos Krystyna Kulej kaj Waldemar Lipowicz.

UK-on en Jokohamo prezentos Aleksander Zdechlik kaj aliaj.

Spektaklon "Ĉu nepoj nin benos?" prezentos Jadwiga Gibczyńska

kaj eble ankaŭ Vi volos ion prezenti aŭ kontribui al programo.

Ni antaŭvidas bonan humoron kaj neforgeseblan etoson.
Funkcios vendejeto kun libroj, kristnaskaj CD kaj diversajfoj.
Ne atendu ĝis la lasta momento ĉar ni rezervis fiksitajn nombrojn de dormlokoj.

Nome de organizantoj Via - Stanislavo Mandrak

VARBÓ - FALUMÚZEUM

A Falu-múzeum emlékszobájában talált legfrissebb Gergely Mihály mű: Hatalomvágy – halálveszély - Naplóból 1942-2007 - című könyvből adjuk közre a következő szép versét. Ez a versválogatás 2007-ben jelent meg, a Hét-Krajcár könyvkiadó (Gergely Mihály) gondozásában.

Gergely Mihály

Kakukkfű, gyönyörű

Kakukkfű, kakukkfű,
illata nyári tűz,
illata július,
illata augusztus,
szénádon Magashegy,
elnyúltam kisgyerek
koromban, kakukkfű,
illata nyári tűz,
azt hittem, örökké
él a szép kakukkfű,
szivemnek gyönyörű,
virága mesének,
ó, de rég elillant, mint a rigóének,
mint kakukk hívása,
átlibbent a falun,
átsuhant a völgyön,
túl Bárnevónára,
nagyapám réjtjére,
zöld erdő szélére.

Kakukkfű, kakukkfű,
illata nyári tűz,
gyermekkor öröme,
ifjuság gyönyöre,
kezdődő vénségem
szomorú gyötrelme,
január, február,
nem lesz már soha nyár,
május meg június,
július, augusztus,
napnak ragyogása,

meleg sugárzása,
kaszák ércpengése,
legények éneke,
lányok kacagása,
citerák danája.

Viríts ki kakukkfű,
szivemnek gyönyörű,
mesevilág szépe,
gyermekkorom éke,
ifjuságom ága,
életem virága.

(Varbó, 1971)

VILÁGMUZEO EN VARBÓ

En memorĉambro de la vilaĝmuzeo troveblas la plej freŝa verko de Mihály Gergely, ĝi estas la: POTENCOSOPIRO – MORTDANĜERO – EL MIA TAGLIBRO 1942-2007 . El ĉi libro ni prezentas la sekvan belan poemon de nia verkisto Mihály Gergely.Ĉi tiu volumo aperis en 2007, prizorgita de eldonejo (Gergely Mihály) Hét-Krajcár.

Mihály Gergely

Timian', belega

Timian', timian',
floreto tre bela;
memoro somera:
odoro kaj gusto,
tiu de julio,
tiu de aŭgusto.
Esti el infano
mi sur fojn' kuŝanta
pensis: timiano
kun odor' de flamo
vivas porĉiamo.
Bela por mia kor',
floro de l' fabelo,
ho, jam delonge for,
pasis al la foro,
kiel voĉ' kukola,
kaj kanteto, mola
tril' de oriolo.
Ŝvebis tra la valo,

al ava kamparo,
al malriĉa tero,
tero de mizero,
al arbara rando.

Timian', timian'
kun odor' de flamo,
ĝojo por infano,
ĝu' por junularo,
kaj nun jam amaro
por mi: homo vanta,
ĵus maljuniĝanta.

Tuj post januaro
venos februaro,
forestas primaver',
majo kaj junio,
julio, aŭgusto,
entute: la somer':
kun la suno brila,
varmo-radiado,
tintado falĉila,
junula kantado,
rido de knabino,
muziko de citroj
alvenis al fino.

Ekfloru, timian'!
Vi estis la dekor'
de mia infanaĝ',
belega por la kor',
branĉ' de vivo juna,
flor' de vivo nuna.
Floru, timiano,
restu la ornamo
al mi, por ĉiamo!

Tradukis: Márton Fejes

ĈINA HUMURAĴO

Rendevuo

Paro de geamantoj finis la aĉetadon. Ĉe la disiĝo la fraŭlino kun riĉa aĉetaĵo dolĉe demandis sian amanton:

- mia kara, kiam ni revidos nin?
- La dekan de la venonta monato.
- Kial nur tiun tagon?
- Ĉar... ĉar salajron mi ricevas nur tiutage.”

Huang Tiingsheng (Sendinto s-rino Ilona Böde - OIK - Budapeŝto)

AFORIZMA

A nyögés nem helyettesítheti a munkát!

AFORIZMO

La ĝemo ne povas anstataŭi la laboron!

Esperantigis: László Pásztor

29-a Renkontiĝo de Esperanto-Familioj (REF)

En la feriejo
Tiszafüredi
Ifjúsági
Tábor,
vilaĝo
Nagyvisnyó,
Hungarujo

22a de julio
ĝis
4a de
aŭgusto
2007

Al ĉiuj familioj, kiuj hejme uzas Esperanton

La tendaro estis organizita en la feriejo „Tiszafüredi Ifjúsági Tábor” ĉe la montaro Bükk,

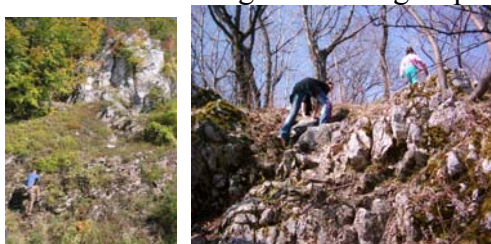
pitoreska regiono 170 km oriente de Budapeŝto.

Ni loĝis en lignaj domoj, kiuj situas en bela valo sur dekliva tereno, unuflanke kun barilo, la alian flankon baras rivereto. Entute partoprenis la Renkontiĝon 20 familioj, entute 68 partoprenantoj, kies infanoj pli malpli komprenas, multaj tre bele parolas Esperanton.

La programo dependis de la kontribuoj de la partoprenantoj mem: komuna kantado, manlaboro, desegnado, sportludoj, muzikado, lingvaj ludoj, fabelo-legado kaj -verkado, naĝado, migrado, preskau vespere tendarfajro ktp, kaj estis antaŭorganizitaj programoj, diversaj ekskursoj al belaj hungaraj urboj kaj al termalstrandoj en la ĉirkaŭaĵo.

Nur kelkaj programoj el inter la multaj:

- Jam dum la dua tago ni montogrimpis sur monteton DÉDES, kie troveblas fortikajruino

- Interalie ni ekrigardis ankaŭ la faman kaj belan fortikaĵon de Diósgyőr. Multfoje ni vizitis termalbanejojn, ekzemple iu posttagmeze ni veturis al **Miskolc-Tapolca** (parto de urbo Miskolc.), kie troviĝas la fama „**Barlangfürdő**” – **Grot-banejo**:

- Aliaj ekskursoj estis al urbo **Kazincbarcika** kaj **Eger**, kie troveblas ankaŭ tre bonegaj banejoj.
- Plurfoje ni vizitis la proksiman kaj faman urbeton **Szilvásvár** ,

kie oni povis elekti el inter diversaj programeblecoj :

- tie vivas la fama ĉevalaro „Lipicai” ,

- ni vojaĝis per la monta historia trajneto ,
- kelkaj ekrigardis la Akvofalon „Fátyol” , kvankam pro la varmeĉo ne estis multe

da akvo en rivereto ,

- kelkaj en alia direkto ekrigardis la „Gardiston de Karpatoj”
- montogrimpis al la Elvidejo kaj al la Groto de prahomoj

, kaj en la dua semajno ni vizitis en Szilvásvárad la „Grimp-ĝardenon”, kie kaj la etuloj kaj la junuloj la plenkreskuloj povis sin ekprovi en danĝeraj montgrimipaj situacioj inter branĉoj de la altaj arboj, ĉar ni devis grimpi, gliti, akrobatiki supre, en 8-10 metra

alteco. ktp.

Krom feriado, la ĉefa celo de la aranĝo estis aktivigi esperantan lingvokapablon de la infanoj. Dum la du semajnoj la pli aĝaj gejunuloj kaj la plenkreskuloj kune kantis, ludis, sportis kun etuloj, kiuj ĉi tiel ludante lernis, evoluigis, progresigis sian lingvokapablecon.

Mi tutkore kredas, ke ĉi tiu Renkontiĝo, la 29-a, restos neforgesebla memoraĵo por ĉiuj partoprenantoj, kaj elkore mi esperas la 30an Renkontiĝon en 2008 ie, en Eŭropo, kie ni denove renkontiĝos unu kun la alia, kiel Granda Familio de Esperantujo.

Memore al partoprenantoj de REF 2007, Nagyvisnyó, Hungarujo

Tendara vespero

Arbaro hungara, mallaŭta milda rivero
Vilaĝo proksime, sed amaso for, kvieto.
Nur ni babletas kaj apud ni nur birdeto
Serĉante sian paron...ni sidas sur la tero

Steletoj vigle ridas al ni kun flava Luno
aŭskultante niajn kantojn ĉe la tendarfajro
ne gravas de kie vi venis...belgo, hungaro,
germano.... nur el unu lando: Esperantujo.

Ho, bela ideo: ĉi nature, kies teron plande
Ankoraŭ multaj tuŝis, nun nia kanto regas,
Sopiraj okuloj rigardas, ridetas kante...

Junul' kaj adolt' sen soleco kaj sen tristo
feliĉas kune, forgesinte la ĉiutagojn
Mi iĝis fiera por esti Esperantisto!

*Julianna Vas-Szegedi
Tiszafüred, Hungarujo
REF-ano.*

Dr. Zajácz Magdolna

VILÁGHÍRŰ SZEMÉSZEK, AKIK NEM A SZEMÉSZETI TEVÉKENYSÉGÜKÉRT LETTEK HÍRESEK

Vannak, akik egészen fiatalon, esetleg gyermekkorukban eldöntik, hogy mit csinálnak felnőtt korukban. A tanulmányaikat ennek megfelelően végzik. Később azonban kanyarodhat az életük. Belső indíttatás, vagy a külső körülmények, esetleg kényszerhelyzet is változtatást okozhat. Kialakulhat egy új érdeklődési terület. Esetenként az új tevékenység nagyon eredményessé válhat.

Jelen írásomban két olyan szemorvosról emlékezek meg, akik valóban világhírűvé lettek, de nem az orvosi tevékenységük miatt.

Az egyik Sir Arthur Conan Doyle, a detektívregények klasszikusa. Ő teremtette meg novelláiban a világirodalmi alakká vált Sherlock Holmes-t, az ideális mesterdetektív alakját.

A másik Dr. Ludwig Lazarus Zamenhof, megalapította az eszperantó nyelvet, de szemorvosi tevékenységét élete végéig folytatta.

Sir Arthur Conan Doyle (1859 – 1930)

Edinburghban született 1859-ben. Művészcsaládból származott. Kollégiumi évei után egy évet Ausztriában töltött, majd Edinburghban végezte el az orvosi egyetemet. Diplomát 1875-ben kapott. Kezdetben bigott katolikus volt. Huxley és Darwin elveinek megismerésére szakított az egyházzal, majd idősebb korában a spiritizmus híve lett. Ennek az volt az oka, hogy az első világháborúban fia elesett. A gyászt a spiritizmusba való meneküléssel kompenzálta. Hinni akarta, hogy beszélgetni tud halott fia szellemével.

Tanulmányai befejezése után 1882-ben általános orvosi praxist nyitott a dél-angliai Southseaben. Betegei azonban alig voltak, pénze sem volt, szabad ideje viszont rengeteg volt. Ekkor írta meg első novelláját, ami újságokban, folytatásokban jelent meg. Ebben megteremtette Sherlock Holmes alakját. 1890-ben Berlinben járt egy orvoskongresszuson. Ott találkozott egy barátjával, aki, miután hallotta, hogy a praxisa nagyon rosszul megy, rábeszélte, hogy legyen szemész. Rögtön el is végzett Bécsben egy több hónapos szemészeti tanfolyamot. Hazatérve Londonban telepedett meg és megnyitotta szemészeti praxisát. Ez a tevékenysége éppen olyan eredménytelen volt, mint az előző. Nem voltak betegei. Ekkor, 31 éves korában határozta el, hogy felhagy az orvosi tevékenységgel és megpróbál irodalmi munkásságának élni. Nagy sikere volt már az 1893-ban megjelent Sherlock Holmes novelláinak. Ezt a tevékenységet folytatta a továbbiakban, nem kevés anyagi sikerrel is. Könyveit számos európai nyelvre fordították le, de kiadták Japánban és Kínában is.

Művei olyan sok kiadást értek meg, hogy példányszámai a Bibliáéval vetekedtek. Sokan élő embernek gondolták Sherlock Holmest, olyan szemléletesen megformált

regényalak volt. Példátlanul logikusan gondolkozó, kissé morfinista, zeneértő tudós volt. Egyben született rejtvényfejtő, aki rejtvényként fogja fel a bűneseteket. Barátja és segítője Dr. Watson orvos, akit valószínűleg saját magáról mintázott Conan Doyle.

Az orvosmúlt nem tűnt el nyomtalanul. A betegségek, betegség tünetek leírása meglehetősen szakszerűek történeteiben. Sohasem öncélúak azonban, hanem mindig kapcsolatban vannak az eseményekkel.

Tudtommal egyetlen munkája van, amiben visszaköszön szemészeti múltja. Az angol kiadás címe: „Sherlock Holmes and the Sport of Kings.” A magyar kiadás Sherlock Holmes emlékiratai c. könyvben „Ezüstcsillag” c. novella. A németül megjelent novella címe „Der verlorene Rennferd”.

A történet a következő. Egy gyönyörű favorit versenyló neve Silver Blaze. Trénerét egyszer nem messze az istállótól holtan találják. Valami kemény tárgyjal betörték a koponyáját. Sherlock Holmes természetesen ragyogó logikával kideríti, hogy gyilkos van ugyan, de az nem ember, hanem a versenyló. Trénere ugyanis titkolt barátnője drága ruhái miatt kénytelen volt a rivális istálló tulajdonosától pénzt fogadni el azért, hogy a favorit Silver Blaze-t megsántítsa a verseny idejére. Erre a célra szemészeti hályogkést akart felhasználni. A keskeny kés behatolási helye nem látszik meg a ló szőrzete között, de alkalmas arra, hogy a hátsó láb inát behasítsa a bőr alatt. A ló lesántulna és képtelen megnyerni a versenyt.

A tréner a művelet előtt birkákon gyakorolta a beavatkozást. Azok le is sántultak.

A tréner az istállófiúkat a vacsorába (currys birkahús) szórt ópiummal elaltatta. A lovat kivitte a mezőre, ahol is végre akarta hajtani a merényletet. Az okos ló azonban megérezve a veszélyt, fejen rúgta trénerét, aki meghalt, de kezét megsértette a hályogkéssel. Azt egyébként meg is találták és jelenlétét indokolatlannak, fegyverként való felhasználásra pedig alkalmatlannak találták.

A jelek alapján azonban Sherlock Holmes természetesen kiderítette, hogy mi történt. A szem megnyitására alkalmas kés a regények képei alapján nem a logikusabbnak tűnő Graefe-kés volt, hanem egy keskeny szemészeti lándzsa.

Az író orvosként még egyszer dolgozott, mégpedig önkéntes katonarvosként a dél-afrikai búr háborúban néhány hónapig. A telepes holland parasztok elszántan védték a területüket, ahol gazdag gyémántbányát fedeztek fel, amely később Anglia gyarmata lett. Conan Doyle nagyon lelkesedett az imperialista törekvésekért.

1902-ben lovagi rangot kapott (Sir) irodalmi tevékenységéért. Az éles logikájú, természettudományon gondolkodó orvos azonban, mint említettem élete vége felé spiritisza lett. E témáról sok országban, így Magyarországon is tartott előadásokat. 1930-ban, 71 éves korában halt meg. Schultheisz Emil szerint életműve nem rémtörténetek sorozata volt, hanem logikai játék.

Irodalom I.

Arthur Conan Doyle: Sherlock Holmes emlékiratai.
Európa Könyvkiadó. Budapest, 1974.

Sir Arthur Conan Doyle: Sherlock Holmes and the Sport of Kings.
Oxford University Press. Oxford Bookworms, 2003.

Hegedűs Géza: Arthur Conan Doyle.
<http://www.literatura.hu/irok/real/doyle.htm>.

Schultheisz Emil: Az orvoslás kultúrtörténete.
Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára.
Budapest-Piliscsaba, 1997.

Ludwig Lazarus Zamenhof (1859 – 1917)

Az orosz és lengyel határhoz közeli városban (akkor Orosz Birodalom, ma Lengyelország) született, mégpedig lengyel és litván gyökerekkel rendelkező zsidó családban. Apjával otthon oroszul, anyjával héberül, jiddisül és oroszul beszélt. Biaystokban német gimnáziumba járt, ahol lengyelül és oroszul beszéltek. Természetesen latinul és görögül is tanult. Orvosegyetemre Moszkvába ment. Majd újra Varsó, 1892-ben Grodno, 1898-ban ismét Varsó következett.

Orvosi tevékenységet élete végéig folytatott. Az államvizsgája után 1885-ben Litauens* nevű kis faluban telepedett le, ahol általános orvosi praxist kezdett végezni. Ennek a feladatnak, ahogy Kobertől megtudjuk, sem pszichésen, sem fizikailag nem felelt meg. Ezért visszament Varsóba és a Zigmund Kramsztyk által vezetett zsidó kórház szemészeti részlegén lett asszisztens. 1886-ban hosszabb időt töltött Bécsben Fuchs és Stellwag mellett. Visszatérve Varsóba, mint szemorvos praktizált. Meggyőződése volt, hogy az embereket a különböző nyelvek választják el egymástól. Szükséges tehát egy sokak által ismert, nemzetközi nyelv. 1887-ben megnősült és felesége, Clara Zilberbik* az új nyelv kialakításában jelentős segítőtársa volt. 1887-ben közölte először az új nyelvről szóló írását a „Nemzetközi nyelv” c. cikkében Doktoro Esperanto (dr. Reménykedő) álnéven. Tulajdonképpen mivel művét nemzetközi nyelvnek szánta „lingvo internaciá”-nak akarta elnevezni. Az álnévből kialakult szóhasználat azonban annyira elterjedt, hogy végül is általánosan elfogadottá vált.

Mi irányította Zamenhof figyelmét a mesterséges nyelv megalkotása felé? Feltétlenül az, hogy többnyelvű környezetben élt és éreznie kellett azt, hogy a közös nyelv összeköti, a különböző nyelvek pedig elválasztják egymástól az embereket.

Zamenhof különösen soknyelvű társadalomban élt. Családjában az orosz és a jiddis használták. Vallásos környezetben a héber volt elfogadott. Az iskolában franciát, németet, angolt, valamint latint és görögöt tanult. Otthonán kívül pedig lengyelül tudott érintkezni honfitársaival.

Egyetemista korában megismerkedett a cionizmus eszméivel, de a cionista kapcsolatok megmaradásának egyetemi éveitől semmi jele. Inkább az volt a jellemző rá, hogy törekedett a természetes nyelvek ápolására. Híres poliglott voltát műfordításokra is felhasználta. Lefordította például héberből az egész „Szentírást”, jiddisből akkori kortársai novelláit, verseit (Sólem Aléhem, Perc, stb.). Számos jiddis nyelvű mű annak idején a nem zsidók számára csak eszperantóul volt elérhető.

Peter Kober Zamenhofról írott cikkének az a címe, hogy (... ein gefährlicher Augenarzt) egy veszélyes szemorvos? Nem mint szemorvos volt veszélyes, hanem bizonyos időszakokban, mint nyelvalkotó. Már a cári Oroszországban is kifogásolta tevékenységét a cenzúra. Magyarországon pedig a Horthy rendőrség 1934-ben betiltotta az eszperantó mozgalmat, mert állítólag a KMP fedőszerveként használták.

Nézzük, milyen is az eszperantó nyelv. Zamenhof nem dolgozta ki „teljesen” az eszperantót, hanem az alapelveket fektette le. A ma is működő teljes nyelvtant 16 pontban fogalmazta meg. Az alapelvek biztosítják, hogy a nyelv tovább tudjon fejlődni. Zamenhof nem dolgozhatta ki az azóta kialakult újabb fogalmakat, neveket. De olyan a képzőrendszere, hogy az eszperantó fonetika szerint át lehet írni az új fogalmakat. Az eszperantó szavak bizonyos rendszer szerint más nyelvekből lettek átvéve. Ezért meggyőződésem, hogy annál könnyebben megtanulható a nyelv, minél több nyelvet ismer valaki.

Példaszavak eszperantóul:

Tanulni: Lerni (németül lernen)

Iskola: Lernejo

Apa: Patro (latinul pater, németül Vater)

Anya: Patrino

Barát: Amiko (latinul amice, spanyolul amigo)

Ellenség: Malamiko (latinul malus=rossz)

Meleg: Varma (németül warm)

Hideg: Malvarma

Én nem beszélek eszperantóul, de egy nyelvtankönyvben tanulmányoztam a nyelvet. Szabadon kiválasztott szöveget alapján megállapítottam, hogy abban a részben a szavak megközelítően 2/3-a alapul a latin és a német nyelven. Ezért azt gondolom, hogy kétségbe vonható az az állítás, hogy a nyelv pár hónap alatt bárki számára elsajátítható minden másfajta nyelv ismerete nélkül.

1968-as lexikon adatai szerint akkor 83 országban mintegy 20 millió ember beszélt az eszperantó nyelvet. Ez a szám a mai adatok szerint lényegesen lecsökkent. Valószínűleg az angol nyelv térhódítása miatt. A Britannica Hungarica adatai szerint (1998) a beszélők becsült száma több mint 100.000. Magyarországon található jelenleg a világ negyedik legnagyobb eszperantó könyvtára és magángyűjteménye (Budapest, Andrássy út 27). Ugyancsak Budapesten, az Eötvös Lóránt Tudományegyetemen alakult meg a világon az első eszperantó szak. Az egyetemi felvételhez és bizonyos tudományos címek eléréséhez előírt két nyelvvizsga közül az egyik lehet az eszperantó nyelvvizsga.

És végül valami érdekesség még az eszperantó és a magyar irodalom és a szemészet viszonyáról.

Mindenki által ismert, nem orvosi titok, hogy Karinthy Frigyesnek agydaganata volt. Maga is írt erről egyik könyvében („Utazás a koponyám körül”). A felmerült gyanút szemészeti vizsgálat (látótérkiesés, szemfenéki elváltozás) és műszerek (perimeter, szemtükör) erősítették meg. Agydaganatát 1936-ban Stockholmban operálta Olivecrona professzor. Az általános nyelv eszméjének, terjesztésének nagy híve volt a híres író. Sőt éppen betegsége idejében az Eszperantó Szövetség elnöke is volt. Svédországi műtete után az esetet megtudván a svéd eszperantisták a betegágyánál felkeresték. Egy hiba azonban volt, mégpedig az, hogy az eszperantó nyelvet erősen támogató Karinthy nem tudott eszperantóul. A problémát vele levő felesége oldotta meg, aki a svéd delegációt felvilágosította, hogy az agydaganatnak az a tünete, hogy az ember elfelejt eszperantóul.

Sok híve volt világszerte az eszperantó nyelvnek. Példaképpen említhetjük a híres francia szemészt, Javalt, a későbbi Nobel-díjas kémikus Wilhelm Oswaldot. A róla elnevezett motor feltalálóját, Rudolf Dieselt, a híres festőt, Holder-t. Emile Javal (1839-1907) híres szemész a sors iróniájaként 1899-ben zöldségfogy miatt teljesen megvakult. Igyekezett az eszperantó nyelvet terjeszteni, hogy a különböző népek közötti kommunikációt elősegítse. A Braille-féle pontírás (vakírás) eszperantó változatát is kifejlesztette, hogy a vakok nemzetközi érthetőségét elősegítse.

Zamenhof az egyetlen szemész a világon, akiről két nap körül keringő bolygót (asteroida) is elneveztek. Az egyik neve „Zamenhof” a másiké „Esperanto”.

Irodalom II.

Ákos Károly (szerk.): Kislexikon. Akadémia Kiadó, Budapest, 1968, 222.

Britannica Hungarica. Főszerk.: Székely János, Világenciklopédia. XVIII. 1998.

Gergely Mihály: Epepe és eszperantó. Tények és tanuk. Magvető, 1978.

Karinthy Ferenc: Epepe. Magvető Kiadó, 1970, Budapest.

Kislexikon Szerk. Ákos Károly. Akadémiai Kiadó. 1968. Budapest.

Peter Kober: Dr. Ludwig Lazarus Zamenhof – ein gefährlicher Augenarzt. Mitteilung der Julius-Hirsberg-Gesellschaft zur Geschichte der Augenheilkunde. Band 5-2003. 199-209.

Mester Béla: (Világ) vallás, (világ)nyelv és etnikum. Korunk, 2001. december.
<http://epa.oszk.hu/00400/00458/00048vilag.htm>.2006.09.04.

W. Münchow: Geschichte der Augenheilkunde. Enke, Stuttgart, 1984.

Pásztor Zoltán: Eszperantó-2001.
<http://www.vilagvevo.radio.hu/adasok/15/eszperanto.htm>.2006.09.04.

Szabolcs Ottó és Závodszy Géza (szerk.): Ki kicsoda a történelemben? Laude Kiadó, 1989.

Vértes László és Szabó Mária: Zamenhof Lajos Lázár. (1859-1917) Szemészet 119, 252-259, 1982.

A *-al jelzett szavak magyarázata

1, „Litauens lehetett a német neve a Vejseje nevű kis falunak (litvánul Veisiejai) ahová 1885. januárjában ment Zamenhof Lajos Lázár a hivatását gyakorolni, a diploma megszerzése után. Ott élt Pikover Alekszander, Zamenhof Lajos egykori moszkvai tanulótársa. „

2, Zamenhof feleségének a neve nem Clara Zilberbik, hanem Clara Zilbernik.”

A viavento@poczta.onet.pl információi alapján.

3, Tudomásom szerint Zamenhof Lajos Lázár a jido nyelvből csak az alábbi művet fordította le eszperantóra: Šalom Alejhem: A Gimnázium.

4, A héber író Perc Elbeszéléseit nem Zamenhof, hanem más eszperantisták : J.Mucsnik , D.J.Rabinovics-Tajc fordították eszperantóra. Az említett eszperantisták a héber irodalomból fordítottak.

5, Véleményem szerint ez a mondat helytelen:

„ Számos jiddis nyelvű mű a nem zsidók számára akkor csak eszperantó nyelven volt elérhető”.

A jiddis nyelvű műveket sok nyelvre lefordították.

Dr. Zajác Magdolna professzor asszony előadás-szövegéhez a szómagyarázatot hozzáadta: Pásztor László, a 3-5.pontok vonatkozásában Josef Shemer jshemer@actcom.net.il és Ralph Steinmets: Az UEA (Egyetemes Eszperantó Szövetség) Központi Hivatala titkárnak közlései [alapján](mailto:sekretario@co.uea.org) : sekretario@co.uea.org

D-rino Magdalena Zajác

MONDFAMAJ OKULKURACISTOJ, KIUJ FAMIĜIS NE PRO SIAJ OKULMEDICINAJ AGADOJ.

Estas homoj, kiuj tute june eĉ en la infanaĝo decidis, kion ili faru en siaj plenkreskaĝoj. Sijajn studojn ili faras laŭ tio. Sed pli malfrue ilia vivo ŝanĝeblas. Interna impulso, aŭ eksteraj cirkonstancoj, eĉ deviga situacio kaŭzeblas ŝanĝon. Iu nova interesiĝa agemo elformiĝeblas. Kelkfoje la nova agemo iĝeblas tre sukcesa.

En la jena verko mi rememoras pri du okulkuracistoj, kiuj estiĝis mondfamaj, sed ne pro kuracistaj agadoj.

La unua estas *Sir Arthur Conan Doyle*, klasikulo de la detektivromanoj. Li kreis *Sherlock Holmes*-on, figuron de la ideala majstrodetektivo, kiu iĝis mondliterarura figuro.

La alia estas D-ro *Ludwig Lazarus Zamenhof*, kiu kreis la Esperantan lingvon, sed li daŭrigis sian okulkuracistan agadon ĝis vivofino.

Sir Arthur Conan Doyle
(1859 – 1930)

Li naskiĝis en Edinbourg en 1859. Li devenis el artistfamilio. Post liaj kolegiaj jaroj li pasigis unu jaron en Aŭstrio, poste finis la medicinan universitaton en Edinbourg. Li ricevis diplomon en 1875. Unue li estis bigoto-katolika. Li ekkonis principojn de Huxley kaj Darwin, pro tio ĉesigis la interrilatojn kun la eklezio, poste fariĝis kredulo de la spiritismo. Tion kaŭzis la mortfalo de lia filo dum la unua mondmilito. Li kompensis la funebbron per la fuĝo en la spiritismon. Li volis kredi, ke povas paroladi kun la spirito de sia mortinta filo.

Post fino de siaj studoj en 1882 li komencis medicinan praktikon en la Sud-Anglia Southsea. Li havis malmulte da gemalsanuloj, neniom da mono, sed multe da libertempo. Dum tio li skribis la unuan novelon, kiu aperis en ĵurnaloj laŭ daŭrigoj. En ĉi tiu li kreis la figuron Sherlock Holmes. Li partoprenis en 1890 en Berlino kuracistkongreson. Tie li renkontiĝis amikon, kiu aŭdis pri la malsukceso de lia medicina praktiko, kaj konvinkis lin, ke estu okulkuracisto. Tuj li finis plurmonatan okulmedicinan kurson en Vieno. Hejmenalveninte li ekloĝis en Londono kaj ekkomencis sian okulmedicinan praktikon. Ĉi tiu agado estis same senrezulta kiel la antaŭa. Li ne havis gemalsanulojn. Tiam, en sia 31-a jaro li decidis, ke ĉesigas la kuracistan agadon kaj provos vivi de verkado. La en 1893 ekaperitaj Sherlock Holmes-noveloj havis grandan sukceson. Ĉi tiun agadon li daŭrigis plu, eĉ kun granda mona sukceso. Siaj libroj estas tradukitaj je multaj eŭropaj lingvoj, eĉ oni eldonos ilin en Japanio kaj Ĉinio.

Liaj verkoj havis multege da eldonadoj, ties ekzemplernombroj konkursis kun tio de Biblio. Multaj kredis tion, ke Sherlock Holmes estis vivanta homo, ĉar ĝi estis bildoriĉe kreita romanfiguro. Ĝi estis eksterordinare logike pensanta, iomete morfinomaniula, muzikon komprenanta sciencisto, kaj denaska enigmon-solvanto, kiu opiniis la krimon enigmo. Ĝia amiko kaj helpanto estis D-ro Watson, kuracisto, kiun verŝajne Doyle modelis pri si mem.

La kuracistasinteco ne pasis senspure. La priskriboj de la malsanoj kaj simptomoj estas sufiĉe laŭfakaj en liaj historioj. Tiuj estas neniam memcelaj, sed rilatas al la okazintaĵoj.

Laŭ mia scio li havas nur unu verkon, en kiu aperas la okulmedicina pasinto. Titolo de la angla eldono estas: „Sherlock Holmes and the Sport of Kings.” La hungara eldono estas: novelo „Arĝentstelo” en la libro „Memoraĵoj de Sherlock Holmes”. La germana titolo de la novelo: „Der verlorene Rennpferd.”

La historio estas la sekva. Nomo de iu belega favorata kurĉevalo estas Silver Blaze. Ĝian trejniston oni trovas mortinte proksime de la stalo. Per iu malmola objekto oni ekrompis lian kapon. Memkompreneble Sherlock Holmes per brila logiko konstatas, ke la mortiganto ne estas homo, sed la kurĉevalo. Nome ĝia trejnisto devis akcepti monon de la posedanto de rivala stalo pro multekostaj vestaĵoj de sia sekreta amikino, por ke la favoratan Silver Blaze-on igu lama je la konkuro. Li volis uzi por tiu celo okulmedicinan kataraktotranĉilon. La eniĝa loko de la mallarĝa tranĉilo ne estas videbla inter hararo de la ĉevalo, sed estas ĝusta je tio, ke la tendenon de la malantaŭa piedo fendu sub la haŭto. La ĉevalo lamiĝintus kaj ne povus gajni la konkuron.

La trejnisto antaŭ la procedo ekzercis la kirurgan intervenon ĉe ŝafoj. Ili vere iĝis lamaj.

La trejnisto ekdormigis la stalistojn per la en vespermanĝon (ŝafoviando kun curry) ĵetita opio. La ĉevalon portis al la kampo, kie volis fari la atencon. Sed la saĝa ĉevalo eksentis la danĝeron, hufbatis en kapon sian trejniston, kiu ekmortis, sed sian manon vundis per la kataraktotranĉilo. Cetere tion oni ektrovis kaj ties ĉeeston taksis senmotiva kaj tion kiel armilo uzebla taksis netaŭga.

Sed laŭ la krimdokumentoj Sherlock Holmes nature malkaŝis, kio okazis. La tranĉilo taŭga por malfermigo de okulo - laŭ la bildoj de la romano - ne estas la Graefe-tranĉilo, sed iu mallarĝa okulmedicina lanco.

La verkisto kiel kuracisto ankoraŭ unufoje laboris, pli precize kiel soldatkuracisto en Sud-Afriko, en la milito de la buroj, dum kelkaj monatoj. La koloniulaj nederlandaj kamparanoj defendis siajn teritoriojn resolute, kie oni trovis riĉan diamantminejon, kio pli malfrue iĝis kolonio de Britio. Conan Doyle tre ege entuziasmiĝis por imperialismaj klopodoj.

Li ricevis en 1902 kavaliran rangon (Sir) por sia literatura agado. Sed la akran logikon havanta natursciencpensanta kuracisto, - kiel mi menciis, - dum fino de sia vivo iĝis spiritisto. Li prelegis pri ĉi tiu temo en multaj landoj, ankaŭ en Hungario. En 1930, en sia 71. jaraĝo li mortis. Laŭ Emil Schultheis lia verkaro ne estis serio de hororigaj historioj, sed logika ludo.

Literaturo I.

Arthur Conan Doyle: Memoraĵoj de Sherlock Holmes
Eŭropo Libroeldonejo, Budapest, 1974.

Sir Arthur Conan Doyle: Sherlock Holmes and the Sport of Kings.
Oxford University Press. Oxford Bookworms, 2003.

Géza Hegedűs: Arthur Conan Doyle.
<http://www.literatura.hu/irok/real/doyle.htm>

Emil Schultheis: Kulturhistorio de la kuracado.
Biblioteko de Hungara Scienchistoria Revuo.
[Budapest-Piliscsaba, 1997.](#)

Ludoviko Lazaro Zamenhof (1859-1917)

Li naskiĝis en urbo proksima al la rusa kaj pola landlimo (tiam Rusa Imperio, nun Pollando), en polajn kaj litovajn radikojn havanta juda familio. Hejme li parolis kun sia patro ruse, kun sia patrino en hebrea, jido kaj rusa lingvoj. Li vizitie en Bjalistok germanan gimnazion, kie oni parolis pole kaj ruse. Nature li lernis ankaŭ latine kaj greke. Poste li iris al Moskvo, al la Medicina Universitato. Poste sekvis Varsovio, en 1892 Grodno, en 1898 denove Varsovio.

Li daŭrigis kuracistan agadon ĝis fino de sia vivo. Post lia ŝtata ekzameno en 1885 li ekloĝis en setlejo Litauens* kie komencis fari ĝeneralan medicinan praktikon. Je tiu tasko, - kiel ni ekscias de Kober, - nek psikologie nek fizike estis taŭga. Pro tio li reiris al Varsovio kaj ĉe la okulmedicina sekcio de juda hospitalo Zigmund Kramsztyk iĝis asistanto. En 1886 li pasigis

longan tempon en Vieno apud Fuchs kaj Steilwag. Reirante al Varsovio kiel okulkuracisto profesie praktikis. Lia konvinko estis, ke la homojn la diversaj lingvoj apartigas unu de alia. Do esta bezonata de multaj homoj konata internacia lingvo. Li edziĝis en 1887 kaj lia edzino, Clara Zilberbik* estis grava helpanto ĉe kreado de la nova lingvo. Li komunikis en 1887 unue sian skribaĵon pri la nova lingvo en sia artikolo kies titolo estas „Internacia lingvo.”

Tiu artikolo aperis sub pseŭdonimo Doktoro Esperanto. Ĝustadire li faris sian verkon kiel internacian lingvon, pro tio volis nomigi al „lingvo internacia”. Sed el la pseŭdonimo elformita vortuzo tiel disvastiĝis, ke finfine ankaŭ ĝenerale iĝis akceptita.

Kio direktigis atenton de Zamenhof al kreo de la artefarita lingvo? Senkondiĉe tio, ke li vivis en plurlingva ĉirkaŭaĵo kaj li devis senti tion, ke la komuna lingvo kunligas, la diversaj lingvoj disigas unu de alia la homojn.

Zamenhof en tre ege multlingva socio vivis. En lia familio oni uzis la rusan kaj la jido lingvon. En religia ĉirkaŭaĵo la hebrea estis la akceptita. Li lernis en la lernejo francan, germanan, anglan, kaj latinan, grekan. Kun liaj samlandanoj li povis komuniki pollingve.

Dum siaj universitataj jaroj li ekkonis la ideojn de la cionismo, sed post la universitataj jaroj plu li ne havis cionistajn interrilatojn. Plie li klopodis je zorgado de la naturaj lingvoj. Li parolis multlingve, kion eluzis ĉe faro de la artradukoj. Li tradukis ekz. el hebrea la tutan Bibliion, jido-lingvo novelojn, poemojn de tiamaj samaĝuloj (Solem Aléhem, Perec,* ktp). Multaj jido-lingvaj verkoj tiutempe por ne judoj nur esperantlingve estis atingeblaj.*

Peter Kober skribis iun artikolon pri Zamenhof, kies titolo estas (...ein gefährlicher Angenarzt) iu danĝera okulkuracisto? Li ne kiel okulkuracisto estis danĝera, sed en kelkaj tempoj kiel lingvokreanto. Jam ankaŭ en la cara Rusio kritikis la cenzuro lian agadon. En Hungario la polico de Horthy malpermesis la Esperanto-movadon, ĉar laŭdire oni uzis tion kiel kaŝorganismo de la Hungaria Partio de la Komunistoj.

Rigardu, kia estas la esperanto-lingvo. Zamenhof ne „tute” prilaboris la Esperanton, sed la bazprincipojn konstatis. La ankaŭ nuntempe funkciantan tutan gramatikon li formulis laŭ 16 punktoj. La bazprincipoj certigas tion, ke la lingvo plu evoluigu. Zamenhof ne povis prilabori la pli malfrue elformigitajn novajn konceptojn, nomojn. Sed ties afiksistemon tio karakterizas, ke eblas traverki la novajn konceptojn laŭ la Esperanto-fonetiko. La Esperanto-vortoj devenas el aliaj lingvoj, tiuj estis transprenitaj laŭ certa sistemo. Pro tio mia konvinko estas, ke ju pli facile estas ellernebla la lingvo, des pli plurajn lingvojn konas iu.

Ekzemplovortoj esperante:

Lerni: tanulni/germane lernen/

Lernejo: iskola

Patro...apa/latine pater, germane Vater/

Patrino: anya

Amiko: barát/latine amice, hispane amigo/

Malamiko: ellenség/latine malus=rossz, esperante malbona/

Varma: meleg/germane warm/

Malvarma: hideg

Mi ne parolas esperante, sed en iu gramatiklibro mi studis la lingvon. Laŭ libere elektitaj vortoj mi konstatis, ke ĉ. dutrionoj de la vortoj baziĝas sur la latina kaj germana lingvoj. Pro

tio mi pensas tion, dubebla estas tiu aserto, ke la lingvo estas ellernebla dum kelkaj monatoj por kiu ajn, sen kono de aliaj lingvoj.

Laŭ indikoj de leksiko el la jaro 1968, tiutempe en 83 landoj 20 milionoj da homoj parolis la Esperanto-lingvon. Ĉi tiu nombro laŭ la nunaj indikoj tre ege malpliigis. Ĉi ties kaŭzo estas la disvastiĝo de la angla lingvo. Laŭ indikoj de Britannica Hungarica (1998) en Hungario ĉ. pli ol 100 000 homoj parolas la lingvon. En Hungario estas trovebla nuntempe la kvara plej granda Esperanto-Biblioteko kaj privatkolektaĵo de la mondo.(Budapest, str. Andrásy 27) Same en Budapest estiĝis unue en la mondo la Esperanto-fakultato, en kadro de Eötvös Lóránt Sciencuniversitato. Al la atingoj de la universitata akcepto kaj certaj sciencaj titoloj preskribitaj el inter du lingvoekzamenoj la iu eblas la Esperanto-lingvoekzameno.

Kaj fine, jen interesaĵo pri la interrilatoj de Esperanto-literaturo, la hungara literaturo kaj okulmedicino.

De ĉiuj estas konata, ne estas kuracista sekreto, ke Frederiko Karinthy havis cerbotumoron. Ankaŭ li mem skribis pri tiu ĉi en sia iu libro.(„Vojaĝo ĉirkaŭ mia kranio”). La prezentiĝitan suspekton fortigis okulmedicinaj ekzamenoj (vidkampelfalo, ŝanĝo de okulfundo) kaj instrumentoj (perimetro, okulspiegulo). Profesoro Olivecrona operaciis lian cerbtumoron en 1936 en Stockholmo. La fama verkisto estis kredulo de disvastigo, ideo de la ĝenerala lingvo. Eĉ ĝuste dum tempo de sia malsano estis ankaŭ prezidanto de Hungara Esperanto-Asocio. Post sia svedia operacio eksciante la kazon la svedaj esperantistoj, vizitis lin en la hospitalo. Sed estis iu eraro, ke la esperantan lingvon forte apoganta Karinthy ne sciis paroli esperante. La problemon solvis la kun li ĉeestanta edzino, kiu la svedan delegitaron informigis, ke la simptomo de la cerbtumoro estas tiu, ke la homo forgesas esperante.

La Esperanto-lingvo havis multe da adeptoj en la tuta mondo. Ni mencioblas kiel ekzemplo la faman francan okulkuraciston Javal, la Nobel-premian kemiiston Wilhelm Oswald. La inventiston de la pri li nomigitan motoro, Rudolfon Diesel, la faman pentriston, Holder. Emile Javal (1839-1907), la fama okulkuracisto kiel ironio de la sorto en 1899 pro glaŭkomo tute blindiĝis. Li klopodis disvastigi la esperantan lingvon, por helpi inter la diversaj popoloj la komunikadon. Li evoluigis ankaŭ la Esperanto-varion de la Braille-punktoskribo (skribo por blinduloj), ke li helpu internaciajn kompreneblojn de la blinduloj.

Zamenhof estas la sola okulkuracisto tutmonde, pri kiu oni nomis ankaŭ du ĉirkaŭ Suno girantajn planedojn (asteroida). La nomo de unua estas „Zamenhof”, la alia estas „Esperanto”.

Literaturo II.

Karlo Ákos/redaktoro/: Malgrandleksiko. Akademio-eldonejo. Budapest, 1968.222.

Britannica Hungarica.Ĉefredaktoro: János Székely, Mondenciklopedio. XVIII.1998.

Mikaelo Gergely: Epepe kaj Esperanto. Faktoj kaj atestantoj. Magvető eldonejo.1978.

Ferenc Karinthy: Epepe. Eldonejo Magvető, 1970. Budapest.

Malgrandleksiko. Redaktoro: Károly Ákos. Akademio-eldonejo, 1968, Budapest.

Peter Kober: D-ro Ludoviko Lazaro Zamenhof – ein ge fährlicher Augemarzt.

Mitteilung der Julius –Hirsberg-Gesellschaft zur Geschichte derAngenheilkunde. Band 5-2oo3.199-209.

Béla Mester: /Mondo/religio, /mondo/lingvo kaj etno. Nia epoko, 2001.decembro.
<http://epa.oszk.hu/00458/00048>
vilag.htm.2006.09.04.

W. Münchow: Geschichte der Augenheilkunde. Enke. Stuttgart. 1984.

Zoltán Pásztor: Esperanto – 2001 -
<http://www.vilagyevo.radio.hu/adasok/15/eszperanto.htm-2006.09.06>.

Ottó Szabolcs kaj Géza Závodszy /redaktoroj: Kiu, kio estas en la historio?
Laude eldonejo, 1989.

László Vértes kaj Mária Szabó: Ludoviko Lazaro Zamenhof /1859-1917/
Okulmedicino 119,252-259,1982.

*Klarigoj de la signitaj vortoj per **

1, „Litauenŝ povis esti la germana nomo de tiu malgranda vilaĝo Vejseje, litove Veisiejai, kien en januaro de 1885, L.L.Zamenhof iris praktiki sian profesion post la doktoriĝo.
En Vejseje loĝis tiam Aleksandro Pikover, iama moskva stud-kamarado de Ludoviko...

2, La nomo de edzino de L.L.Zamenhof estis ne Clara Zilberbik, sed Clara Zilbernik.”
Laŭ informoj de viavento@poczta.onet.pl

3, Laŭ mia scio Ludoviko L Zamenhof esperantigis el la jida lingvo nur la jenan verketon:
"La Gimnazio" de Ŝalom Alejĥem.

4, Rakontojn de la juda verkisto Perec, tradukis ne Zamenhof, sed aliaj esperantistoj: J. Muĉnik,
D.J Rabinoviĉ-Tajc. La menciitaj esperantistoj tradukis el la hebrea literaturo.

5, Mi opinias ke la jena frazo estas malĝusta:
„Multaj jido-lingvaj verkoj tiutempe por ne judoj, nur esperantlingve estis atingebblaj.”
Jidaj verkoj estis tradukitaj al multaj lingvoj.

Prelegon de profesorino d-ro Magdalena Zajác esperantigis kaj la vortoklarigojn aldonis László Pásztor, la lastajn 3,4,5 punktojn aldonis Josef Shemer jshemer@actcom.net.il kaj Ralph Schmeits sekretario de la Centra Oficejo de UEA sekretario@co.uea.org

Gravaj decidoj en Pollando

„La 15-16-an de septembro 2007, okazis la Landa kunveno de la polaj delegitoj. Tiam estis elektita la nova estraro de PEA.

La nova prezidanto estas: s-ino Halina Komar, la vicprezidanto estas: Edward Kozyra. La membroj de la estraro estas: robert Kamiński (sekretario), Aleksander Zdechlik (kasisto), Stanislaw Mandrak, Łukasz Żebrowski, Henryk Budzialowski, Andrzej Kiszkiel, Andrezej Sochacki....”

(LA ONDO de Esperanto)

La Esperanto-Amika Rondo „Király Lajos” gratulas al la nova pola estraro kaj esperas, ke kiel pli frue, ankaŭ kun ili ni havos bonajn kontaktojn en la estonto.

Adrienne, s-rino Pásztor

KONDOLENCO

In memoriam
LUDOVIKO SEKEREŜ

London, la 22-an de oktobro en Senta – Serbio - forpasis 80 jara fervojtrafika inĝeniero Ludoviko Sekereŝ, longjara aktivulo kaj funkciulo de fervojista Esperanto-movado. Li okupiĝis pri Esperanto ekde la jaro 1948 kaj intertempe okupis plurajn gravajn funkciojn en la nacia kaj internacia Esperanto-movado. Por la IFEF-kongreso en Maribor en la jaro 1971 en kunlaboro kun Josip Zupaniĉ li eldonis fakan terminaron en amplekso de 5.000 terminoj. Por sia aktiveco li ricevis du distingojn POR MERITOJ kaj plurajn diplomojn de diversaj Esperanto-organizaĵoj. Li estis membro de Esperanto-instituto en Beograd, de Terminara komisiono de IFEF kaj aŭtoro de pluraj fakaj tekstoj.

La forpaso de Ludoviko prezentas grandan perdon por la nacia kaj internacia E-movado.

Ladislav Lani el Ĉeĥio

La miskolca Esperanto-Amika Rondo “Király Lajos” kondolencas al la familio kaj al la rektaj gesamideanoj, kiuj perdis bonegan familianon kaj elstarulon de la Eo- movado. Jes, alte estimatan homon, elstarulon, pro kiu la malgajo estas granda kaj ĝin nur la forpasanta tempo povos mildigi iom.

Ludoviko Sekereŝ estis bonega esperantisto kaj tre agrabla homo. Ankaŭ mi konis lin. Lian memoron ni gardos.

LI RIPOZU PACE POR ETERNO

Adrienne, s-rino Pásztor

NORDHUNGARIA INFORMO

Pásztor László, Pásztor Lászlóné H-3530. Miskolc, Király u.25. 2/2.

Tel.: + 36 70 206 1739

Tel.: + 36 70 570 8895

Retpošto / E-Mail: pasztor.laszlo4@chello.hu

Weblap / Retpaço: <http://kiralylajos.extra.hu>

MSN: pasztor.laszlo4@chello.hu